w. Anny 12

פרײַז 25 גראָשען XIV יאָהרגאַנג „Radomer-Kielcer Leben" (688) 43 „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" הײַנט 10 זײַטען

Radom, dnia 22 Października 1937 r.

ראַדאָם, פרײַטאָג י"ז חשון תרצ"ח

טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

פאַראַנטע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

זאַל פון „אַרבעטער הויז" שוויענטאַ 1

שבת דעם 23 אָקטאָבער. פּינקטליך 3 אַ. נ. מ. וועט האַלטען

א פּאַרלעזונג

דער באַוואוסטער ליטעראַט

אַלטער קאַציזנע

א. ד. ב.

די בירגערליכע יודישע קולטור און אירע נאָכפאָלגער.

בילעטען שוין צו בעקומען אין „שניידער צעך" וויטאָלדאַ 10
און ביים אַרײַנגאַנג שבת פון 9 פרי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
דער חשוב'ער פאַמיליע **לעסלאַו**
צוליב דער שמערצליכער אבידה, וואָס האָט זיי בעטראָפען
דורכ'ן טויט פון זייער ליבען און הויך-געשעצטען פאָטער

ר' יצחק מאיר לעסלאַו ז"ל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

בינם ווײַדמאַן און פאַמיליע.
וויען.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער חבר **משה פרידמאַן** מיט זײַן פאַמיליע
צוליב'ן טויט פון זײַן יונג-פאַרשטאָרבענעם זוהן

שמעון נ. ע.

די פערוואַלטונג פון יודישען
האַנדלסעקער-פאַרבאַנד רוווינסקאַ 1
צוזאַמען מיט דער גרופּע שניידערס און
אַלע צעכען - פאַרוואַלטונגען ביים פאַרבאַנד

סיף נעריכט פון דעם שמערצליכען אומגליקס-פאַל מיט

אנושא גאָטפריד

דריקען מיר אויס די אויפריכטיגסטע מיטלייד-געפיהלען אונזער ג. פרעזעס

ה' מ. רובינשטיין

צוליב'ן פאַרלוסט פון זײַן ליבלינג-איניקעל.
זאָל ער מעהר קיין צער ניט האָבען.

דער האַנדועדקער-קלוב וויטאָלדאַ 10

דיפּלאָמירטער לעהרער
א סטודענט

ערטײַלט לעקציעס פון העברעאיש ענגליש, און פראַנצויזיש.
קורסען און פּריוואַטע לעקציעס פאַר זעהר ביליג
ערקונדיגען זיך זשעראָמסקיעגאָ 3 וו. 5
מיט אכטונג **גאָלדגלאַס** ביי גאָלדפאַרב

W domu, czy w sali dancingu wytwornej
Na wsi, czy w mieście — jednym słowem wszędzie
Papieros w gilzie **„Dla Znawców"** wybornej
Zawsze najlepiej smakować ci będzie.

עס איז דאָ צו פערדינגען

2 צימערן

מיט אַלע בעקוועמליכקייטען פראַנטאַווע
אַרײַנגאַנג טראַוגוטטאַ 50 וו. 6

ווילט איהר האָבען קלאָרע, ווײַסע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גייט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זײַן ענטציקט
פון דער שנעלער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
ביליגע פּרײַזען! פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אײַך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

ביליג צו וואַשען סאַפּעלושען

KINO APOLLO

מארגען שבת דעם 23 ד. מ. 3 נ. מ.
און זונטאג דעם 24 ד. מ. 12 און 1⁴⁵

Jean Harlow i Robert Taylor
w kapitalnej komedji
Panowie z towarzystwa

OD PONIEDZIAŁKU 25 b. m.
WIELKI PROGRAM PODWÓJNV
I. polski film rewiowy
Parada gwiazd Warszawy
oraz wstrząsający dramat
Historja jednej nocy

KINO APOLLO

ביז זונטאג דעם 24 איינשל.
WIELKI DRAMAT OBYCZAJOWy
Skłamałam
rol. gł. Jadwiga Smosarska
Eugeniusz Bodo i inn.
איבער'ן פראגאם איבער'ן פראגראם:
קלאנג-צוגאבע

Do Wynajęcia
SKLEP
frontowy
przy ul. Malczewskiego 8
wiadomość w kantorze fabryki Octu
„PRZEDNOWKA“

שידלאווצער רב און דער פרעזעס פון דער קהלה מיט דער פערוואלטונג פער'משפט געווארען אויף 6 מאנאטען.

נעכטען דאנערשטאג זענען געשטאנען אין היגען קרייז-געריכט אלס בעשול-דיקטע דער שידלאווצער רב ר' חיים ראבינאוויטש, דער פרעזעס פון דער קהלה חנינה בלומבוים און די צוויי מיטגלידער פון דער גמינע פערוואלטונג משה שמעון נוגעלמאן און ישראל זיי-רענפעלד.

די בעשולדיגונג געגען זיי איז גע-ווען, וואס זיי האבען אין שידלאווצע פעהסכערט דאס שחיטה געלד פון בהמות פון 5 גילדען אויף 10. שפעטער אויף 8 און פון קעלבער פון 1 זל. מיט 50 גר. אויף 3 גילדען.

די אנגעקלאגטע פערענטפערען זיך אז די יודישע גמינע האט זיך געפונען אין זעהר שווערע בעדינגונגען, אז עס איז נישט געווען צו בעצאהלען די בע-אמטע, און, אז זיי אליין האבען קיין נוצען נישט געהאט דערפון. אין זעלבען גייסט האט זייער גלענצענר פערטיידיגט דער בע-קאנטער ראדאמער אדוואקאט ד"ר מאיער

די ערקלערונגען פון די ארויסגערו-פענע עדות זענען נישט גינסטיג אויס-געפאלען פאר די בעשולדיגטע.

דאס געריכט האט פער'משפט דעם רב מיט די דאזיגע אויף 6 מאנאטען תפי-סה, פערהענגענדיג די שטראף אויף צוויי יאהר.

אדוו. מאיער האט אנגעזאגט אנ'אפע-לאציע. אר.

מיר דריקען אויס מיטגעפיל אונזער פערוואלטונג ס-מיטגליד
ה' משה רובינשטיין
צוליב'ן טראגישען אומקום פון זיין ליב אייניקעל
אנושא גאטפריד
די פערוואלטונג
פון דער געזעלשאפט „ארט“ אין ראדאם

דעם פרעזעס משה רובינשטיין
צוליב'ן טויט פון זיין אייניקעל
אנושא גאטפריד
דריקט אויס מיטגעפיהל
דער ראדאמער 15-ער קאמיטעט
פון ניו-יארקער רעליעף

די בעוויסטע ערשטקלאסיגע פירמע
מ. רובינשטיין
ז ש ע ר א מ ס ק י 30
מאכט בעקאנט דאס ג. יודישע פובליקום, אז זיין שניידער-ווארשטאט איז בעריימט געווארען מיט די בעסטע פאכמענישע כוחות פון ווארשא און עס ווערט אויסגעפערטיגט לויט דער לעצטער מאדע און די גאנצע ארבייט ווערט אויסגעפיהרט אין זיין ווארשטאט.
די פרייזען און בעדינגונגען זענען ענט-שפרעכענד און צוגענגליך פאר'ן קליענט

מארגען דער רעפעראט פון אלטער קאציזנע.

נאך א לענגערע הפסקה איז דער שניידער-צעך צינעסרעסטען צו בענייען די ארבייט אויפ'ן קולטורעלען געביט. אויפ'ן קומענדיגען ווינטער-סעזאהן זענען פאראויסגעזעהען א גאנצע רייהע אימ-פ-עזען, וואס וועלען זיכער אויפגענומען ווערען מיט דאנקבארקייט דורך דער ראדאמער בעפעלקערונג. דער ערשטער אויפטריט ווערט געעפענט מארגען שבת 3 או. נ. מ. אין ארבעטער-הויז מיט א רעפעראט פון בעוויסטען קולטור-טוער אלטער קאציזנע.

קאציזנע איז נישט קיין פנים חדשות, וועלכען מ'זאל איצט דארפען ראקלא-מירען און פארשטעלען דער בוייטער עפענטליכקייט. ווער ס'האט נאר א נאענטע באציהונג מיט קולטורעלע יודישע שא-פונגען, איז דער נאמען גוט בעקאנט.

די מארגענדיגע פארלעזונג איז גע-בויט אויף דער אינטערעסאנטער טעמא: „די בירגערליכע יודישע קולטור און איהרע נאכפאלגער“. י. פ—ן.

פון דער אלג. ציונ. ארג.
(וועלט-פערבאנד)

שבת ד. 23 3 או. נ. מ.—א פרויען-פער-זאמלונג מיט דער בעטייליגונג פון דער מאלאנטעפולער רעדנערין פרוי אכת-קאפלאן. איינגאנג פריי. (ברעזשוטסקא 55.)

פרעסע - ארויסטריט געגען א ציוק.

אין ראדאם גאסטראלירט היינט א צירק, וועלכער איז פאר ראדאם אונבע-קאנט. די פוילישע פרעסע ווי דער „ראד-באמניק“ און „רזיען-דאברי“ טרעטען ארויס געגען דעם צירק, בעצייכענדיג איהם אלס מינדערווערטיגען וואגדרי-צירק, וואס איז גוט פאר קליינע שטעט-לעך. איינע פון די דערמאנטע צייטונגען דריקט אויס זוגאר איהר פערוואונדערונג דאס די שטאדט-פערוואלטונג גיט ארויס א ערלויבעניש פאר א צירק פון צווייט-קלאסיגער ארט-טטישע ווערטה.

אין ביידע צייטונגען איז אויך נישט געווען אנאנסירט דער צירק.

RAVIS
RAVIS
RAVIS
RAVIS
RAVIS
PARIS–VARSOVIE

Z podpis o. Prof. Uniwersite de Beaute C. Sandler.

פארבערי
כעמישע פראלניע און וועש
M. Cichoń
Centrala, RADOM, Rwańska 23.
רעיעלע ארבייט! קעלנער צו 15 גר.
נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער - קליידונג
נעמט אויך אן צו פיצען:
פיטערנע קורטקעס, קאפעלושען, הענטשקעס

RADIOODBIORNIKI „KOSMOS“
do nabycia w składzie konsygnacyjnym
B. Senator, RADOM, ŻEROMSKIEGO 20
tel. 15-06

ד"ר ל. מינסקי

צי פעהלט טאקע אויס אריענטאציע ביי היגע מענשען?

ארום דעם ענין יודיש שפיטאל.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן ארטיקעל אין דער ארטיגער פויליש יודישער פרעסע א. ג. „איינציגע ווערטער וועגען יודישען שפיטאל", וויל איך מיך אבשטעלען אויף געוויסע מאמענטען. הגם עס ליגט נישט אין מיין אינטערעס צו פיהרען א פאלעמיק מיט'ן אויטאר פון אויבענדערמאנטען ארטיקעל, דאך צוליב דעם אינפארמאטיווען כאראקטער פאר די ברייטע שיכטען, פיהל איך פאר א חוב צו אינטערעסרייכען, אז די אויספיהרונגען פון דערמאנטען מחבר ענטהאלט אין זיך צופיעל סוביעקטיוויזם און אין א איבער - מאס אפטימיזם, וואס שייך דעם ניווא פון די לעצטע מעדיצינישע לייסטונגען אין יודישען שפיטאל.

מכח דער פארגאנגענהייט און ארבייט אין יודישען שפיטאל אין ראדאם, וואלט אפשר בעסער געווען איגנארירען צו שווייגען, ווייל דאס איז א גאנץ בעזונדער קאפיטעל אין דער געשיכטע פון דער יודישער הייל - אינסטיטוציע, מערקווירדיג איז אבער דער גרויסמוט און די בעהויפטונגען פון אויטאר פון פריהער-ציטירטען ארטיקעל, ווען ער דערמאנט, אז זעהר פיעל ראדאמער דאקטוירים האבען ארויסגעטראגען פון דארטען די אמת'ע און מאדערנסטע וויסענשאפט אין דער מעדיצין. א ווירקליך וויסענשאפטליכער היכל האלט זיך גוט צוזאמענגעבינדען מיט דער נשמה און הארצען פון בירגער, ווען אט דער טעמפעל דינט און דאן וואלט קיינער נישט געבליבען גלייכגילטיג לגבי אזא אינסטיטוציע, אזא הייל-אנשטאלט, וועלכע ווייזט ארום זיך בלויז וויסען. נאך מעהר אויפרייצענדעס אין דעם אויבענגעבראכטען ארטיקעל איז די בראווע בעהויפטונג פון אויטאר, וועלכער ערקלערט: „עס איז איהם ליידער שווער איינצוהויבען א דיסקוסיע מיט מחברים פון גענויע ארטיקלען און וועלכע איך מרמז אן בלויז אויף אינגאראנץ אין שפיטאל-פראגען". צי באמת פעהלט טאקע אויס אריענטאציע ביי היגע מענשען וועגען די גוטע און שלעכטע זייטען פון דעם יודישען שפיטאל? צי האבען אלע ווירקליך פערגעסען די לעבענס-געשיכטע פון דער הייל-אנשטאלט וואס טראגט אויף זיינע פלייצעס גאנצע 80 יאהר? און צי איז ביי ראדאמער בירגער פארלוירען געגאנגען דער חוש צו עפעס גוטעס, ערהאבענעס און זין פון איינריכטען א אמת ווירקזאם הייל-אנשטאלט? — קיינמאל. די געזעלשאפט בעזיצט שטענדיג א געוויסע בשותפות'דיגע שטרעבונג און א גרויסען רעזערוו המלהבות צום וויסען פון פערזיכערען זיך פאר א געפאהר, פאר א קראנקהייט און דעריבער איז זי שטענדיג גרייט ארויסצוגעבען נדבנות, אפפערווילליגקייט פאר א פרעמדען און אידעאלען ענין. נאר אזעלכע אין די פערזאנען פון שלעכטע ארגאניזאטארען און נישט בעוואוסטע אנפיהרער פערטיליקען דעם התלהבות פון דער געזעלשאפט. דאס קען נאר זיין פערשריבען אין אפילו אויסגעקריצט מיט דיקע אותיות. אין דער אומגליקליכער געשיכטע פון דער 80-יעהריגער עקזיסטענץ פון יודישען שפיטאל. אין אזא פאל, אלזא, ווי קען זשע דען זיין א רייד וועגען פערוואנדלען דעם אלטישקען שפיטאל דורך אנגערופענע אנפיהרער?

אכת, מ'האט דעם אלטען אנגעטאהן נייע און יונגישקע בגדים; עס פעהלען אבער די יעניגע וואס זאלען בכח ארײַנציזאבען אין דעם אלטען, חיות נישט מאל'דיגען זקן א יונגען גייסט, בכדי דערפירען איהם צו פערוואנדלען אין א טעמפעל פון מעדיצינישע וויסען.

איך בין מיט עטליכע יאהר צוריק געקומען קיין ראדאם, געהאט די מעגליכקייט צו בעזוכען דאס יודישע שפיטאל, ווי אויך פעסטצושטעלען דעם נעבעכדיגען צושטאנד פון קראנקען-קארטען, לאבאראטאריום-איינריכטונגען, וועלכע האבען זיך געפונען אין א פרימיטיווען מצב, זעהר ווייט ווי אין אנ'אייראפעאישע שטאדט. א וואסערע לאבאראטארישע אינטערזוכונגען ווערען דארט אויסגעפיהרט פאר, אדער נאך אנ'אפעראציע; וועלכע גענויע אבסערוואציע קומט פאר? ביי היינטיגע צייטען פערלאנגט זיך דאך פון א דאקטאר, א פראקטיצירענדען אויפ'ן שטאדט, ער זאל דורכפיהרען אלע וואס נאר מעגליך לאבאראטארישע אינטערזוכונגען, אום פעסטצושטעלען די ריכטיגע דיאגנאזע. אבער נאך מעהר האט דאך דערצו דערבעט דער קראנקער, וועלכע ליגט אין שפיטאל, שוין נישט רעדענדיג, אז דאס ברויך בעהערען צו דער זעלבסט-פעראינטערעסירונג פון דאקטוירים-פערסאנאל.

איך האלט געקענט אנגעבען פערשידענע פאלען, אבער דערפאר וואס עס איז נישט די צייט און דאס ארט, וועל איך זיך בעגרענעצען נאר מיט איין פאל פון א יודישען קראנקען, א פאטער פון א דאקטאר אויף דער פראווינץ, וועלכער ליגענדיג אין יודישען שפיטאל, האט זיך געפונען איינציגע טעג אין א צושטאנד פון „אורעמיע" (בעוואוסטלאזיגקייט צוליב גיפטיגע שטאפען אין בלוט) און מ'האט ביי איהם קיין שום בלוט-אינטערזוכונגען געמאכט. נאר ערשט אויף מיין ווינש, האט מען דעם קראנקען געבראכט אהיים, דורכגעפיהרט צוליב דיאגנאזע-צוועקען, וואס נאר מעגליכע אינטערזוכונגען און דעם קראנקען צוריקגעברענגט אין א געוויסען בעסערען צושטאנד. צי אזעלכע פאלען קענען עדות זאגען אויף א טעמפעל פון וויסענשאפט צי רעכענט מען טאקע, אז די געזעלשאפט טאר פון דעם נישט וויסען, בכדי צו קענען שפעטער וועקען איהרע געפיהלען פאר נדבות-צוועקען? זאגט זיך ארויס אפענהערציג אויף וועלכען יסוד קען מען פאדערען.

בירגער זוכען אין א שפיטאל די מעדיצינישע הילף, וועלכע זיי קענען נישט בעקומען אין דער היים. איהר הי"ה אנפיהרער פון שפיטאל, צי קענט איהר אייך לעגיטימירען מיט אייער ארבייט אויפ'ן בעזיס פון שטודיום-זיצונגען אין צוזאמענהאנג פון דעמאנסטרירטע קראנקע, אונטערגעזוכטע און געהיילטע לויט דעם אדער יענעם סיסטעם? מיט אנדערע ווערטער, צי האט איהר קוועלען, בעווייזען, שריפטליכע, אדער אין דער בוך-פארם, פון אייער שטודיום-ארבייט, איבער'ן קראנקען - מאטעריאל אין יודישען שפיטאל?

מ'קאן ווירקליך ווערען אויפגעברויזט, ווען עמיצער אויף די שפאלטען פון דער ארטיגער פרעסע ציטירט עפעס וועגען הייל-אנשטאלטען אזוינס, וואס שטימט גארנישט מיט דער ווירקליכקייט דאס ברענגט דאך ארײַן די געזעלשאפטליכע מיינונג אין א גרויסען טעות און דערצו זוכט מען נאך מאטעריעלע הילף פאר היילונג'ס-צוועקען? צי האט דען דער אויטאר פון אויבענדערמאנטען ארטיקעל נישט באמערקט די שאקירענדע דיספראפארץ צווישען דעם אויסערליכען שענעם אויסזעהן פון שפיטאל-בנין אין פערגלייך צו דעם צושטאנד פון היילונג אינווענדיג אינם בנין גופא? יא, די יעצטיגע אויסערליכע דעקאראטיווע קליידונג און אויסשטאטונג, איז א וואונדערבארער אויסדרוק פון דער אפפערוויליגער געזעלשאפט, אבער גלייכצייטיג זעהט מען קיין מענשען וועמען מ'קאן איבערגעבען די אינווענדיגסטע מעדיצינישע ארבייט אין יענעם בנין, אדער אנדערש געזאגט, עס פעהלען מענשען, וועלכע זאלען אריינהויכען א יונגען גייסט אין דעם אויפגעפרישטען יונגען קערפער.

ב. כ.

א טעמפעל פון אמת'ע מעדיצינישע וויסענשאפט דארף נישט אנקומען צו דער הילף פון קאנקורענץ. אזעלכע אויף א הויכען ניווא שטעהענדע אנשטאלטען ווערען געזוכט און געפונען פון אלע די וואס זוכען אמת'ע מעדיצינישע הילף.

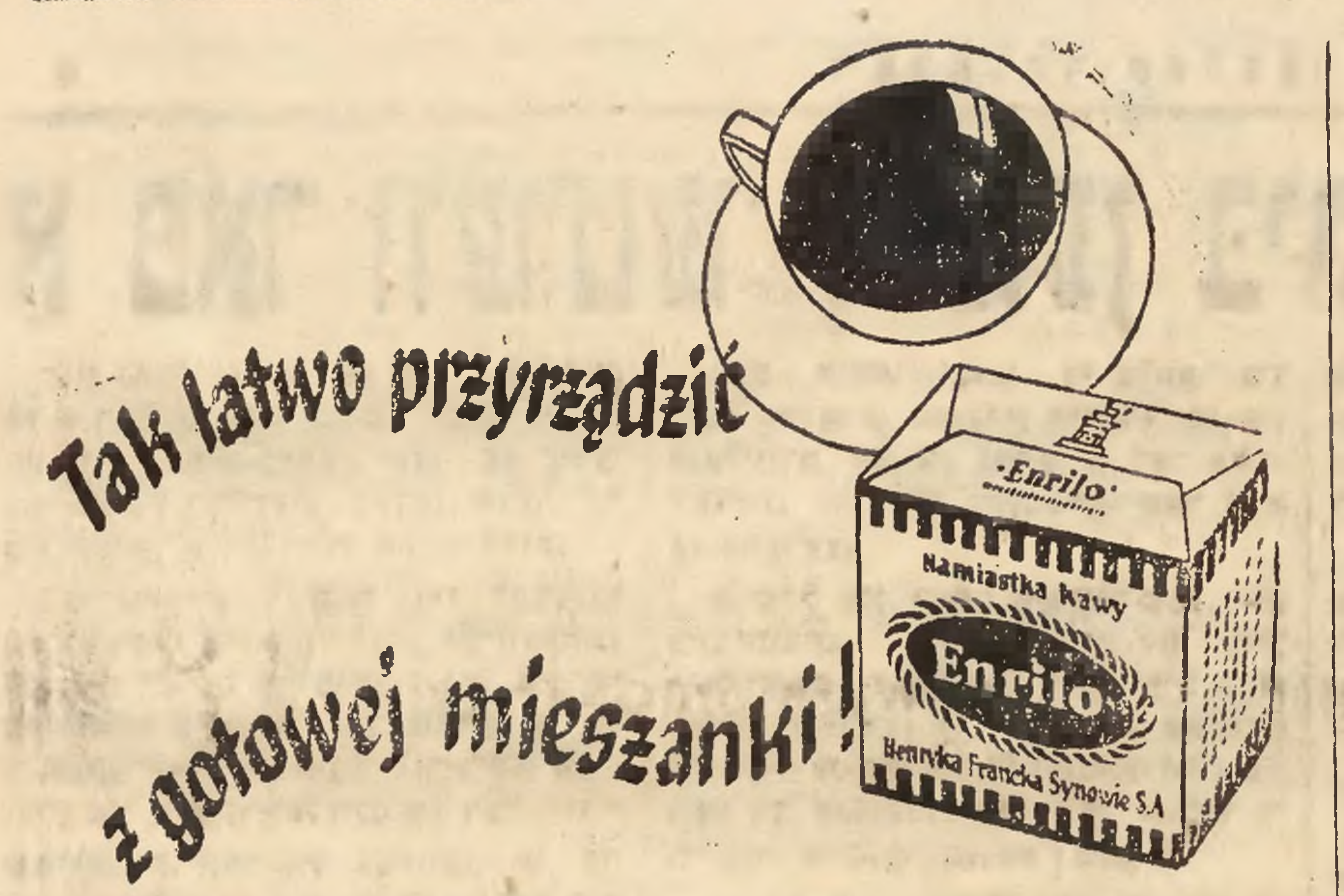

יוסף לאנדוי

געטא-בענק פאר די אייניקלעך פון די פומבדיתא-אוניווערזיטעטען.

ווען א סך פעלקער האבען נאך נישט געאהנט וואס אזוינס איז קולטור, האבען מיר יודען שוין בעלויכטען אונזער אינערליך לעבען מיט'ן ליכט פון אונזערע הויכשולען אין יבנה, צפורי, טבריה, לוד. נהרדעאי, סורא, פומבדיתא, מחוזא און אנד. און ווען א גר, א פרעמדער, האט א מאל פערבלאנדזשעט צו הלל'ס הויכשול מיט דער קאפריזנער פאדערונג: „למדני רבנו כל התורה כולה על רגל אחת", האט איהם דער רעקטאר פון יענער הויכשול, דער נשיא און ראש-הישיבה ר' הלל, נישט געהייסען איהם זיך זעצען אויף א בעזונדערער געטא-באנק, נאר געדולדיג א קעגענגעקומען זיין קאפריזנער פאדערונג און איהם אנגעהויבען לערנען „כל התורה כולה על רגל אחת". און אנגעהויבען האט ער מיט איהם פון „ואהבת את רעך כמוך"...

דעמאלס האט נאך פוילען קיין הויכשולען נישט געהאט און פון קריסטוס-לעהרע נישט געוואוסט, ס'איז נאך אייגענטליך קיין פויליש פאלק נישט געווען.

ווען דאס פוילישע פאלק האט זיך שפעטער היסטאריש אויסקריסטאליזירט אלס פאלק און זיך בעקענט און געווארען א שטארקע פעסטונג פון קריסטענטום, דעם זעלבען קריסטוס, וועלכער האט נישט נאר געשטאמט פון איין פאלק מיט יענעם הויכשול-רעקטאר, וואס האט פרעמדע אין זיין ישיבה געלערנט דעם אינהאלט פון „ואהבת לרעך כמוך", נאר אויך געלעבט מיט איהם כמעט ווי אין איין צייט און א חוץ ראסע און פאלקס-בשותפות'דיגקייט, איז ער אויך געווען זיין (הלל'ס) נאהנטער משפחה-קרוב—זינט דעמאלט הויבט פוילען אן צו ווערען א קולטור-פאלק און הויבט זיך אן צו בעקענען צו יענע מענשליכע פרינציפען, וואס זענען אויסגעהעמערט געווארען אין די „ואהבת לרעך"-הויכשולען פון יבנה, צפורי און פומבדיתא...

ס'געהן איוועק יאהר הונדערטער. פוילן בויט אויף אמת'ע אוניווערזיטעטען און ווערט אנ'אייראפעאיש קולטור-פאלק. ס'שטעהן אויף גרויסע פוילישע דיכטער, וועלכע נעמען ארום אין זייערע גאולה-טרוימען ברייטע האריזאנטען פון וועלט-ערלעזונג. פוילען ביגדט זיך אויך ענגער צוזאמען מיט'ן פאלק פון וועלכען עס שטאמט די דאנגא פון טשענסטאכאווער „יאסנעי בראמי". דאס פאלק פון די פומבדיתא-אוניווערזיטעטען בויט אויף פוילען הירטשאפטליך און ווען מ'דארף שיקט דאס זעלבע פאלק זיינע רבנים אין א סכנות'דיגער עפענטליכער דעמאנסטראציע פאר פוילענס פרייהייט און טויזענדער בערעק-יאסעלעוויטש'ס בעצאהלען מיט זייער יונגע לעבענס אין קאמף פאר פוילענס בעפרייאונג ביי יעדער היסטארישער געלעגענהייט.

און ווען פוילען דערגרייכט שוין איהר פרייהייט, פייערען די אוניווערזיטעטען, דער אוואנגארד פון פוילענס קולטור און ציוויליזאציע, דעם נצחון פון צירקא 20 יאהר פוילישער אומאבהענגיקייט מיט... „געטא בענק" פאר דער שטודירענדער יוגענד פונ'ם פאלק פון די אלטע פומבדיתא-אוניווערזיטעטען.

נו, זעלבסטפערשטענדליך, אז די בעזונדערע געטא-בענק זענען נאר געקומען צוליב „בערוהיגונגס-טעמים"... אבער אנדערש וואלט די פוילישע געזעלשאפט אויפגעפאסט, ווען אזעלכע בערוהיגונגס-טעמים" קומען צו אויסדרוק לגבי פוילישע סטודענטען אין אמעריקא, אדער אין אנדערע אויסלענדישע אוניווערזיטעטען...

אבער מיר יודען, וועלכע האבען געשאפען הויכשולען פאר גערעכטער מענשליכער יוריסטיק און הויכער עטיק נאך דעמאלס ווען א סך פעלקער, ערפינדער פון „געטאס" האבען נאך אפילו נישט פערשטאנען די בעגריפען „שולע" און „לעהרע", מיר וועלכע האבען נאך מיט טויזענדער יאהרען צוריק געשאפען די גרויסע וועלט-אוניווערזיטעט ביים סיני, וועמענס לעהרע עס איז גילטיג ביז'ן היינטיגען טאג און אויף אייביגע צייטען, וועלען אודאי די היינטיגע גזירה אריבערטראגען און איבערלעבען ווי א סך אנדערע גזירות פונ'ם פינסטערען מיטעלאלטער און אונזער יוגענד וועט תמיד בלייבען די טרעגערין פון דער קולטור-מנורה פאר אלע פעלקער!...

אוי אלע חברים סטודענטען:
תחזקנה ידיכם!!!...

אַ פּאָר ווערטער וועגען בית-יתומים און מושב זקנים.

מיין גאנץ לעבען האב איך געגלויבט, אז א מחלוקה לשם שמים, וואס איז א קאמף אין גאטס-נאמען, קען פארקומען נאר אויפ'ן רעליגיעזן באדען, אדער ער מוז האבען א רעליגיעזע אינטערלאגע.

דער שטרייט, וועלכער איז לעצטענס פארגעקומען צווישען דער פערוואלטונג פון בית יתומים און מושב זקנים און די פארשטעהערשאפט פון דער פונדאציע פון ר. בעקערמאן ע"ה, אין די יורידישע פער- זאהן פון די פערוואלטונג פון דער יודישער גמינע, האט מיר געוויזען, אז עס קען זיין אזא שטרייט, וועלכער האט מיט רעליגיע קיין געמיינזאמעס, ער האט אבער א הומאניטארען, עטישען, מאראלישען און עקאנאמישען כאראקטער.

די ברייטע שיכטען, וועלכע איך וועל בעקאנט מאכען מיט דער זאך-לאגע, איז געוויס נישט בעקאנט, אז צוליעב יורידישען און געזעצליכלע טעמים איז דורכ'ן היגען בית יתומים. וועלכער איז אלס צוואנג פון לעבען געשאפען געווארען נאכ'ן וועלט קריעג, וועלכער האט אלס איינע פון זיינע טרויריגע קאנסעקווענצען גזגעבן דער געזעלשאפט א גרויסע צאהל יתומים און קינדער אהן עלטערען, – געווארען אנ'אבטיילונג פון ווארשאווער „צענטאס", פונם פערבאנד פון געזעלשאפט פאר קינדער-שוץ און יתומים-פערזארגונג אין פוילען, און האט פון זיין ענטשטעהונג אן פון יאהר 1922 פערנומען די הויפט-געביידע פון די בעקערמאן - פונדאציע.

דער מושב-זקנים, וועלכער איז אויך צו דער צייט אויסגעלעבט געווארען, האט פערנומען די הילצערנע געביידעס. די צוויי אינסטיטוציעס זענען געווארען גע- פיהרט דורך איין פערוואלטונג, וועלכע איז געווארען יאהר-יעהרליך אויף אלגע- מיינע פערזאמלונגען געקליבען.

אין די צוויי געביידעס פון דער פונדאציע האבען זיך געפונען צוויי יועלטען: 88 קינדער, וועלכע וואקסען-אויף און זענען א טייל פון דער צוקונפטיגער יודישער געזעלשאפט, און פאר וועלכע די זון הויבט ערשט אן צו שיינען און 21 זקנים פאר וועלכער די זון געהט לאנגזאם, שפעט זיכער אונטער, האבען נישט מעהר קיין שום ציעל אין זייער לעבען, און חילען אין רוה דורכלעבען זייערע לעצטע יאהרען.

דער מושב-זקנים איז צוליעב די זעל- בע געזעצליכע סיבות איבערגעגאנגען צו דער פונדאציע, און שטעהט אונטער איהר אויפזיכט.

די פערוואלטונג פון בית - יתומים, וועלכער עס לינען די זקנים, נישט וועה- נינער ווי די קינדער, אויפ'ן הארץ, האבען געזעהן, אז דאס לעבען פון די זקנים, איז נישט היגיעניש, אין נישט גוטע בעדינגונגען, און כדי די לאגע פון די זקנים צו פערבעסערען, האט די פער- וואלטונג אויף איינע פון איהרע זיצונ- גען בשלאסען אויפ'ן פארשלאג פון אינ- ספעקטארם, זיך צו בעמיהען, אז עס זאל געבויט ווערען א פאוויליאן פאר די זקנים.

ביי די יעצטיגע שווערע ווירטשאפט- ליכע בעדינגונגען איז עס אפשר אנ'אוו- טאפיע צו רעדען יועגען בויען א פאוויליאן, אבער דער ווילען שאפט ווינדער און רב׳ העומד לפני הרצון; ווען די ראדאמער יודישע געזעלשאפט וועט וועלען, קען עס ווערען געשאפען.

די פארשטעהער פון די פונדאציע מיט דעם פרעזעס הערר דען, וועלכער האט פערשידענע ספרדינסטען, און מיינט עס לשם שמים, כדי אויסצובעסערען די לאגע פון די אלטע, האט דער פערוואל- טונג פון בית יתומים געשטעלט אלס בעדינגונג „סינא קווא נאן" די זקנים צו איבערטראגען אין די הויפט-געביי- דע, וואו די קינדער זענען.

דאס איבערטראגען די אלטע איז נישט געווארען גענויגענד איבערלייגט און אנאליזירט. עס איז געווארען דער פער- וואלטונג אויף א דיקטאטארישער ארט אנגעווארפען.

א טייל פון דער פערוואלטונג פון בית-יתומים, וועלכע מיינט עס אויך לשם שמים, און ווינשט זיך פון גאנצען הארץ צו זעהן די זקנים און בעסערע און היגיענישערע לעבענסבעדינגונגען, האט זיך ענטגעגענגעשטעלט, צוליעב די ווייטער אויסגערעכענטע טעמים:

1) אין בית יתומים געפינען זיך 39 קינדער געשיקט דורך דעם ווארשאווער מאגיסטראט. פאר די יודישע קינדער צאהלט דער מאגיסטראט ערך 1500 זל. א חודש.

פון צייט צו צייט קומט אהער א וויזיטאטאר, אדער לוסטראטאר און בעקענט זיך מיט אלע לעבענס-באדינגונגען פון די געשיקטע קינדער, און מיט אלע איינצעלהייטען.

מיט דעם איבערטראגען די זקנים אין דעם בנין, וואו עס געפינען זיך די קינדער, וועלען זיין די לעבענס בעדינגונגען גאנץ אנדערע. און מיר זענען נישט זיכער, טראץ דעם וואס מיר האבען זיך בעראטען מיט דער לייטערין פון „צענטאס", אויב מען וועט אונז נישט די קינדער צונעהמען, ווייל א סך בית-יתומים'ס בעמיהען זיך צו קריגען די קינדער. און אויב מען וועט אונז די קינדער צונעהמען, דאן וועלען מיר שטיין אויף דער שוועל פון א ליקווידאציע פון בית-יתומים און מושב- זקנים, ווייל די הכנסות פון די מיטגלי- דער בעטרעפען ערך 180 זל. נעטטא א חודש, און די יודישע גמינע האט אונז געגעבען פון $37\frac{1}{4}$ – $36\frac{1}{4}$ ערך 1200 זל. צוזאמען ערך 3200 זל. אין דער צייט ווען די בודזשעט פון פערסאנאל בעטרעפען ערך 5000 זל. א יאר.

ב) די דעלעגאטען פון אמעריקא, וועלכע בעזוכען גאנץ אפט אונזערע בית יתומים און מושב זקנים, זאגען אונז צו די צוויי אינסטיטוציעס צו שטיצען. מיר האבען אבער פון זיי ערהאלטען פון $36\frac{1}{4}$ ביז דעם $1937\frac{1}{4}$ 1800 זל. דערונטער 150 דאלאר פון באלטימארע, וואס האט מיט דעם רעליעף נישט צו טוען.

מיר זאגען אונזערע אמעריקאנער ברידער א הערצליכען דאנק און בעטען זיי, אז זיי זאלען זיך מעהר אינטערעסירען מיט די צוויי אינסטיטוציעס.

ג) די אלע הכנסות צוזאמען זענען קליין און גאנץ גרינג, ווייל דער בית-יתומים און מושב זקנים ברויכען ערך 3500 זל. א חודש.

ד) דורך דעם איבערטראגן די זקנים אין דער הויפט-געביידע וועלען אין איין צימער וואהנען 9 זקנים. און אין צווייטען 9 זקנות.

די זקנים זענען פון פערשידענע שיכטען, מיט גאנץ פערשידענע געוואהנהייטען און פערשידענער מענטאליטעט; זיי וועלען זיך נישט פערטראגען און שטענדיג וועט זיין צווישען זיי קריגערייען און אפשר נאך געשלעגען.

ביז יעצט זענען געוועזען 3-4 זקנים אין איין שטוב.

ה) יעדער זקן וויל האבען רוה און שטילקייט. און ווען זיי וועלען זיין צוזאמען מיט די קינדער וועלען זיי קיין שטילקייט און רוה נישט האבען, ווייל די קינדער מוזען אויסלאדענען זייער ענערגיע דורך שפילען זיך און ארומ- בראיען.

ו) דער דאקטאר פון אונזער אנשטאלט האט געזאגט, אז דאס צוזאמען-זיין פון קינדער מיט זקנים איז נישט געווינשען פאר ביידע, און ווען נישט האבען קיין גוטע פאלגען.

ז) די פעדאגאגישע און ערציעהערישען קאמיסיע האט געזאגט איהר מיינונג, אז עס איז שעדליך, אפילו ווען זיי וועלען געטיילט זיין מיט א הילצערנער וואנד.

ח) די פערוואלטונג פון בית-יתומים האט איינגעלאדענט די לייטערין פון „צענטאס" די בעקאנטע געזעלשאפטליכע טוערין, פרוי ראסמאן שטיין. זי האט אונז געזאגט, אז עס איז א פעהלער שריט; זי האט געראטען, אויס דער קיך און פראלניע צו מאכען צוויי שטיבען פאר זקנים, צוצובויען די שטיבען, דורכ- צופיהרען א דיזענפעקציע ביי די זקנים צו פערזעהען זיי מיט וועש און אנשטאלט-קליידונג; דאס הויז איז נישט רעפרעזענטאבעל, אבער ווען די אונייווייניגסטע בעדינגונגען זענען גוטע און היגיענישע דארף מען זיך דערמיט נישט רעכענען.

א טייל פון די פערוואלטונג האט גע- געבען איינגענעם ווילען — ווייל עס איז זיי אנגעווארפען געווארען דיקטאטאריש מסכים געווען די זקנים צו איבערטראגן, נאכדעם ווי עס וועט דורך אנ'אבמאך נערענעלט ווערען דאס פערהאלטניס צווישען דער פונדאציע אין בית-יתומים.

אין נאמען פון די, וועלכע האבען אנגעוויזען. אויף די שאטען-זייטען פון איבערטראגען די זקנים און האבען זיך נעגאטיוו בעצויגען צו דעם פלאן, ער- קלער איך, אז מען בעגייט א פעלער. מען טוט די קינדער און אויך די אלטע א שרעקליכע עוולה.

מיט דעם געלד, וואס מען לייגט אריין אין רעמאנט קען מען אויסבויען די קיך און פראלניע. און אויב מען וועט די זקנים פערזעהען מיט וועש און קליידונג און דורכפירען א דיזענפעקציע, וועט אלעס זיין אין ארדנונג און אלע וועלען זיין צופרידען.

מיט מיינע ווערטער, וועלכע איך שרייב פאר דער עפענטליכקייט, וועלען מיר האבען א דאקומענט, אז א טייל פערוואלטונג האט געזען אנגעוויזען אויף די שלעכטע זייטען פון דעם איבערטראגען די זקנים.

עס זענען נאך דא שאטען - זייטען איבער וועלכע מען קען נישט שרייבען. מיר הינשען זיך, אז מיר זאלען זיך האבען טועה געווען און דאס צוזאמען-לעבען פון די זקנים מיט די קינדער זאל ברענגען גוטע רעזולטאטען. מיר וועלען דאן ערקלערען, אז ס'איז בעסער צו זיין א אפטימיסט, ווי א פעסימיסט.

אהרן מעריז.

לייבקע דער וואַסער - טרעגער.

א מעשה פון אמאהל

דאס איז געווען מיט כמה וכמה יאהרן צוריק, אין דעם אלטען שטעטעל ק. די יודען האבען דעמאלט זער פיל געליטען פון די גוים, וואס האבען געוואוינט אין שטעטעל, באזונדערס פון די דאמאלסטיקע פריצים, וואס האבען די יודען אנגעטאן פיל געברענטע צרות. ערגער אבער פון אלע האט געפייניקט די יודען דער דארטיגער גלח. ער איז געווען פאר די יודען פשוט א צווייטער פרעה. ס'רוב האט דער גלח ליב געהאט צו טשעפען דעם רב. ער פלעגט אים תמיד ארויסרופען אויף וכוחים און שטעלען אים אזעלכע פראגען אויף וועלכע א יודישער רב איז נישט בכח צו ענטפערן. איין מאל ווען דער גלח איז געווען אויף א באל, אויף וועלכען ס'זענען געווען פארזאמעלט כמעט אלע פריצים פון דער גאנצער סביבה, האט ער ווייענדיג שוין זער בגילופדיג א זאג געגעבען צום עולם:

—איר ווייסט וואס מיר איז איינגעפאלן?

— וואס? האבען אלע איבעריקע געפרעגט

— איך גיי ארויסרופען דעם יודישען רב אויף א נייעם וכוח – האט דער גלח געזאגט — דאס מאל וועט דאס אים שוין קאסטען זיין לעבען. מיר וועלען ביידע ארויספארן אויף א שיפעל אין מיט'ן וואסער און ווער עס וועט נישט וויסען צו ענטפערען אויף דער געשטעלטער פראגע דעם זאל דער צווייטער אריינווארפען אין וואסער. איר וועט אייך אלע פערזאמלען ביים ברעג און איר וועט שוין איינמאל האבען א שיינע סצענע! – האט ער ארויסגעזאגט מיט א הויכען געלעכטער.

מ'האט באלד געשיקט נאכן רב. דער גלח האט אים פארגעלייגט די גאנצע זאך: מארדקע! האט דער צורר היהודים, דער גלח זיך געווענדעט צום רב — מיר וועטען זיך איצט אויף טוים און אויף לעבען. מיר פארען ביידע ארויס אויף א שיפעל אין מיטען וואסער, מיר שטעלען זיך איינער דעם אנדערען צו איינצעלנע פראגען און ווער עס וועט נישט קאנען ענטפערן אויף די געשטעלטע פראגע — וועט דורכן צווייטען אריינגעווארפען ווערען אין וואסער אריין.

דאס זאגענדיג האט ער מיט שמייכל פון אייגעם, וואס איז זיכער אין זיין נצחון, צוגעגעבען: און כדי צו ווייזען אלע יודען אין דער גאנצער שטאט, אז איך וויל דיך נישט גלאט אזוי אומברענגען, גיב איך דיר א פריווילעגיע, אז די וואלסט זיין דער ערשטער צום פרעגען.

א שווארצער פינסטערער וואלקען האט זיך ארבגעלאזט איבער די יודען פון גאנץ ק. די ידיעה וועגען געוועס, וואס דער רב האט, ווי דער מנהג איז געווען אין יענע צייטען געמוזט אננעמען, האט ביי אלע יודען נישט נאר בלויז פון ק. נאר פון די גאנצע סביבה ארויסגערופען א טיפען טרויער און א רחמנות אויפ'ן רב. וואָרום אלע זענען געווען זיכער, אז דער רב וועט דעם נצחון פארשפילען.

יודען האבען אויסגעהערט צו האדלען און גאנצע טעג געזעסען אין בית-המדרש און געזאגט תהילים. אלע האבען געפילט, אז דאס איז נישט בלויז א סכנה פארן רב, נאר אויך פאר אלע יודען פון שטעטעל. ווען ס'איז געקומען דער באשטימטער טאג, האט קהל ארויסגערופען א תענית אפילו איבער זויג - קינדער נישט ווייט פון ק. אין שכנישען שטעטל האט געוואוינט א ייד מיטן נאמען לייבקע דער וואסער-טרעגער, גראד האט דער דאזיגער לייבקע געדארפט זיין אין דעם זעלבען טאג אין ק. און נישט ווי- סענדיג פון דער גאנצער - מעשה, האט ער זיך אוועקגעזעצט עבען אין מיטען

ווען זיי וואָלטען היינט געלעבט...

Izrael jest nam starszym bratem
A. Mickiewicz („Myśli wybrane")

ווי זענען די אלע אמאליגע גרויסע פוילישע גייסטער און ליכטיגע געשטאלטען פון דער פוילישער געשיכטע? ווי זענען אהינגעקומען די מיצקיעוויטשעס, טאביאנסקי'ס, נארווידס און אזשעסקאוועס? איז זייער השפעה געווען אזוי קליין, אז קיין שום שפור פון זייערע אידעאלען און טרוימען — זענען נישט פארבליבען? זאל זייער אידעען־יוגנט האבען געווען אזוי דארניק און קרום — אז עס געפינט זיך נישט קיין איינער, וואס זאל וועלען גיין אויף דעם דאזיגען וועג?

ווייסען מיר דאך, אז ביז'ן היינטיגען טאג קאוועט מען אריין אין יעדען קינד, וואס באזוכט נאר א פאלקס־שול — די גרויסע עפאפייע פון מיצקיעוויטש'ן „פאן טאדעאוש" ווי דער „זשיד" יאנקעל פארנעמט איינס פון די בכבוד'דיגע ערטער און דעם קינד איז סימפאטיש דאס געשטאלט פון „זשיד" אקוראט, און אפשר בעהר, פון אלע אנדערע געשטאלטען פון דער עפאפייע.

און מיט וויפיעל אינערליכער ציטער און אמת'ער סימפאטיע — נעמט אויף יעדער לייענער דאס הערליכע געשטאלט פון „ראכעלע" אין וויספיאנסקי'ס „וועסעלע" און וויפיעל פוילישע קינדער האבען מיט טרערען אין די אויגען איבערגעלייענט די נאוועלע פון אזשעשקאווען „דאי קוויאטעק" און קאנאפניצקאס „מענדעל גדאנסקי" — און בשעת מעשה הייס און איבריגענס נעדאנקט דעם פוילישען סמורדענט וואס באשיצט דעם גרייזען גרויסען יודישען זייגער־מאכער פון פאגראם.

און וועלכער איבריגער פאלאק באוואונדערט נישט די העלדישע געשטאלט פון „בערעק" מיט זיין לעגיאן, וועלכער איז געפאלען ביי איינער אויף די חורבות פון פראגע, — מיט דער וויזיע פון א גרויס באפרייט פוילען? א היים פאר יעדען אינטערדריקטען און עלענדען.

ווער ז'שע האט זיך געוואגט אזוי שענדליך אפצולאכען פון די דאזיגע הייליגע אידעען? פון די לויטערע טרוימען, וועגען פאר־בריידערונג און אמת.

ווער האט זיך אונטערגעשטעלט צו קוקען מיט דער שווארצער פויק און ארויסרופען אלע שווארצע כחות צום בלוטיגען טאנץ, איבער דעם רוקען פון לאנד און צוממיינסט איבער אונזערע פלייצעס? פארוואס שטערט מען זיי נישט? פארוואס האקט מען נישט אפ זייערע ברודיקע נעגעל, מיט וועלכע זיי רייסען לעבעדיקע שטיקער פון אונזער לייב?

דאמאלסט ווען קאשטשיושקא האט באשווירען די בירגער פון לאנד אויפן קראקאווער מארק האט ער דאך גערעדט צו די „ברידער איזראעליטען", און אויפן בלוט־פארגאסענעם מינדיר פון געפאלענע יודישען זעלנער, האט מען עפעס נישט געזהן קיין געלע לאטע. יודישע מאמעס האבען גלייך ווי די פוילישע באוויינט זייערע זיהן און מענער און מ'האט זיי נישט געהייסען זיך אפטראגען מיט זייערע צעוויייטיגטע הערצער „קיין פאלעסטינע".

היינט וואנדערט מיצקיעוויטשעס „יאנקעל" מיט א צושפאלטענעם קאפ און א אויסגעריסענער בארד איבער די פוילישע שליאכען, וויספיאנסקיס „ראכעלע" ליגט א באוווסטלאזע ביי די טויערען פון יועלכען אוניווערסיטעט און אזשעשקאוועס סטודענט שטעהט איבער איהר מיט א קאסטעט אין דער האנט.

וווזשע זענען אט די אלע גרויסע פוילישע גייסטער?..

פארוואס רייסען זיי זיך נישט אויף פון די קברים און וואנדערען נישט ווי יעזוס איבער די חרוב'ע שטיבער און פארברעכען נישט די הענט פאר צער? אה, וואלטען זיי היינט געלעבט! וואלטען מיר זיי געהאט ווי צו פיהרען; אויך די בלוטיגע ירידים קיין פשיטיק, אדזשיוואל, צו די חרוב'ע געשעפטען פון בריסק און טשענסטעכאוו, צו די קראנקע קינדער פון טוסטין, ביעלסק און קיויף, מיר וואלטען זיי געפיהרט צו דעם איינגעפאלענעם שטיבעל פון ארעמען „שמאטזאזש" קאזא (אזוי הייסט ער) ווי ער זיצט מיט צוויי גרויסע שווארצע לעכער אנשטאט אויגען, א מתנה פון דער „נארא", וועלכע האבען איהם אויסגעשטאכען די אויגען און טיילווייז געלעזט די „יודען פראגע".

וואלטען זיי היינט געלעבט, וואלטען זיי זיך צעוויינט, אונז געשענקט א ווארעמע טרעהר, אפשר וואלט גרינגער געווארען.

מ'האט ביי די גרויסע ליכטיגע געשטאלטען צוגענומען די רעכט איבער דער ריינער קינדישער נשמה. אוועקגעגעבען זי דעם „א. ב. צ." און „פאלאנגא".

פארוואס האט טשעטשאק מעהר רעכט פאר טאוויאנסקין און קאזיאלסקי מעהר פרייהייט פאר לעוועלען? פארוואס?

יוסף שווארץ.

אבקלאנגען פון קושיסטאפארסקי־פראצעס פאר'ן געריכט.

מיניסטעריאל־אינספעקטאר אויף דער בעשולדיגונג'ס־באנק — דירעקטאר פון לאדושער „איזבא סקארבאווא" זאגט עדות ביי פארמאכטע טירען.

אין צוזאמענהאנג מיט די גרויסע דעפראדאציעס, וועלכע זענען אויסגעפיהרט געווארען אין ראדאמער אמטסען „אווטאנאמישע סקארבאווע" וואס איז דאן געשטאנען אונטער דער לייטונג פון דעם נאטשעלניק קושיסטאפארסקי — איז פון דער קעלצער „איזבא סקארבאווע" ארעסטירט געווארן דער נאטשעלניק פון I דעפארטאמענט זיגמונט מענושינסקי, צום קאנטראלירען די טעטיגקייט פון די 2 סעקוועסטראטארען: קאזשערסקי און חלאדאוש. מענושינסקי האט חוקר ודורש געווען, אבער דער רעזולטאט פון דער בדיקה איז געווען, אז ער האט נישט געפונען קיין גרויסע זאכען און דעריבער זענען די 2 סעקוועסטראטארען ווייטער געבליבען ארבייטען.

ווי עס האט זיך אבער שפעטער ארויסגעוויזען, זענען די 2 סעקוועסטראטארען געווען גרויסע גנבים און פאר פערשידענע מיסבריכען זענען זיי אין דעם גרויסען קושיסטאפארסקי־פראצעס פאר־אורטיילט געווארען אויף לאנגיעהריגע תפיסה.

פאר'ן נישט גוט קאנטראלירען די טעטיגקייט פון די סעקוועסטראטארען, א דאנק וועלכער זיי האבען ווייטער געקענט גנב'ענען, איז דער נאטשעלניק מענושינסקי געשטעלט געווארען דעם פערגאנגענעם מאנטאג פאר'ן היגען קריינז־געריכט.

מענושינסקי איז שוין א עלטערער מענש און היינט פארנעמט ער גאר א הויכען פאסטען אין „מיניסטעריום סקארבו". ער איז זיך נישט מודה אין ערקלערט, אז בעת דער רעוויזיע אין ראדאם האט ער אלעס געזעהן, וואס האט צו אים געהערט. וואס אנבעלאנגט דעם גורל פון די דעפראודאנטען, וועגען דעם האט נישט ער, נאר דער דירעקטאר פון דער איזבא דעצידירט.

צום פראצעס זענען ארויסגערופען געווארען א רייהע העכערע בעאמטע פון דער „איזבא סקארבאווא" אין קעלץ און אין לאדז, צווישען זיי אויך דער דירעקטאר פון דער לאדושער „איזבא סקארבאווא" וואדקיעוויטש.

א שטארקען רושם האט געמאכט אויף אלע אנוועזענדע אין זאהל ראס בעווייזען זיך אין די קרימינאל־כאלאטען, פון די 2 געוועזענע סעקוועסטראטארען: קאזשערסקי און חלאדאוש.

פון דער צייט וואס זיי האבען געהאט דעם פראצעס, האבען זיי זיך שטארק פארעלטערט און האבען אנגענומען דעם אויסזעהן פון געוועהנליכע פערברעכער.

ווען עס איז געקומען צום פערהערען אלס עדות דעם דירעקטאר וואדקעוויטש האט דער פארזיצענדער, ריכטער מאלישעווסקי, פעראָרדענט, אז דער עדות זאל פערהערט ווערען ביי פערמאכטע טירען, ווייל ער ברויך דערצעהלען דעם געריכט, וועגען דיענסט־געהיימניסען.

נאכ'ן פערהער פון די אנדערע עדות, וועמענס ערקלערונגען עס פאלען אויס גינסטיג פאר דעם בעשולדיגטען, טראגט אריין פראקוראר קאסטושעווסקי א פארשלאג אפצולעגען דעם פראצעס בכדי ארויסצורופען אלס עדות דעם געוועזענעם דירעקטאר פון דער קעלצער „איזבא סקארבאווא".

דער פערטיידיגער אדוו. סקאטשינסקי פון ווארשא איז מסכים און בעהט, אז אין צווייטען טערמין זאלען נאך איינמאהל ארויסגערופען ווערען אלס עדות די העכערע בעאמטע, וועלכע האבען עדות געזאגט אין איצטיגען פראצעס.

דאס געריכט האט בעשלאסען אפצולעגען דעם פראצעס ביז דעם 27 ד. ח. בכדי ארויסצורופען דעם דיר. גאלעשקעוויטש, ווי אויך די עדות, וועלכע האבען שוין עדות געזאגט און וועלען זיין נויטיג צום פראצעס.

אר.

מארק זיין אנבייסען, וואס איז באשטאנען פון ברויט מיט קעז וואס ער האט זיך מיטגענומען פון דער היים. דא זענען אבער די יודען איהם אנגעפאלען: סטייטש, אזא גרויסער תענית! דער רב מיטן גאנצען שטעטל יודן זענען אין אזא סכנה און איר גארנישט... זעצט אייך גאר אוועק עסען אין מיטן מארק!...

— וואס איז ביי אייך פאר א תענית — האט לייבקע געפרעגט. זעענדיג, אז ער איז א פרעמדער, האבען איהם אייניגע יודען דערציילט די גאנצע מעשה. דא האט זיך לייבקע פארטראכט און געבעטען די יודען, אז מ'זאל איהם פיהרען צום רב, דער עולם האט איהם עפעס אנגעקוקט ווי א משוגענעם. דאך האבען זיי איהם אהינגעפיהרט.

אז לייבקע איז אריינגעקומען צום רב, איז שוין ביים רב געווען א גרויסער עולם. דער רב אליין איז שוין געשטאנען גרייט אוועקצוגיין, דא האט אבער לייבקע א זאג געגעבען צום רב:

— רבי, לאזט מיך אהינגיין, איך וועל איהם פרעגען א ווארט און זאל ער מיר ענטפערן:

דער גאנצער עולם איז געבליבען שטיין מיט אפענע מויל און אויערען. יעדער האט געמיינט, נישט אנדערש ווי אליהו הנביא, אויך דער רב איז געבליבען אביסעל צומישט, נישט געוואוסט וואס ער זאל דא טוען. דא האט זיך אבער איינער פון עולם אנגערופען: — טייטש, רבי! שיקט אהין זאגען, אז איר זענט נישט געזונט, און איהר שיקט אהין אויף אייער ארט א צווייטען יוד. תיכף איז טאקע איינער אוועק צום גלח און אים געזאגט, אז דער רב איז קראנק ער קען אליין נישט קומען און אויב דער גלח חיל, וועט ער איהם שיקען א צווייטען יוד, גאר א פראסטען יוד, און אויב ער, דער יוד וועט פערשפילען, איז דער רב זיך מתחייב צו לאזען דורכ'ן גלח'ס דינער ארויסנעמען א קראנקען פון בעט און ווערען אריינגעווארפען אין וואסער.

דער גלח איז דערויף איינגעגאנגען, ווארום ער האט אויך זיך געשראקען: פארט א רב! און ווי ס'מאכט זיך איז ער דאך פארלוירען. און מיט א פראסטען יוד איז ער פיל זיכערער... צו דער באשטימטער צייט האט זיך א גרויסער עולם פארזאמעלט ביים וואסער. פון איין זייט זענען געשטאנען די גויים, און פון דער צווייטער זייט די יודען.

באלד זענען אנגעקומען דער גלח, די פריצים. לייבקע איז שוין געווען פון פריער. לייבקע און דער גלח זענען באלד אריין אין א שיפל און אוועקגעשווימען אויפן וואסער. די גויים זענען געשטאנען און געשמייכעלט. א כך פון זיי האבען געלאכט הויך אויפ'ן קול. זיי זענען געווען זיכער, אז אט, אט וועט מען ארויסברענגען דעם „ראבין" און איהם אריינווארפען אין וואסער. יודען האבען געזאגט אין דער שטיל תהלים. ווען דאס שיפל איז געקומען אין מיטן וואסער האט דער גלח הייך א זאג געטאן צו לייבקע: ני יוד! פרעגן

— וואס איז דער טייטש—האט לייבקע דער וואסער־טרעגער גאנץ רואיג און הויך געפרעגט — דאס ווארט — איני יודע? — איך ווייס נישט — האט דער גלח הויך אויסגעשריגען — זיינט אלע עדות, האט ער געווענדעט זיך צום עולם. אז ער זאגט, אז ער ווייסט נישט. און באלד דערויף — בוץ!! אריינגעווארפען אים אין וואסער אריין.

שפעטער ווען אלע יודען פון שטעטל זענען געווען צוזאמען ביים רב, וואו עס איז געפראוועט געווארען א גרויסע סעודה, האט דער רב געפרעגט לייבקע'ן ווי ס'פאלט אים עפעס איין צו פרעגען, אזא ווארט. הערט רבי — האט איהם לייבקע געענטפערט, איך בין א פראסטער יוד, א וואסער־טרעגער, לערנען קען איך גארנישט, איך לערן נאר יעדן שבת דאס טייטש חומש, דעם קב הישר, דעם שבט מוסר און נאך אזעלכע ספרים... אלע ווערטער קענען זיי פערטייטשן, די דאזיקע ספרים, נאר ווען עס קומט צום ווארט „איני יודע" ווייסען זיי נישט דעם טייטש און ענטפערן „איך ווייס נישט". האב איך מיר דעריבער געטראכט מה דאך אזעלכע הייליקע ספרים ווייסען נישט דעם טייטש — וועט אזא ערל חיים? פון דעם טאג אן האבען שוין גויים און און די פריצים און אפילו דער נייער גלח גארנישט געטשעפעט די יודען אין שטעטל ק. מען האט עפעס מורא געהאט פאר זיי, באזונדערס פאר לייבקען וואסער־טרעגער. ביי יידן פון יענעם קאנט איז דאס מעשה'לע איבערגעגאנגען פון דור צו דור.

ראדאמער קריסטליכע הויזווירטע האבען געשאפען א נייעם פעראיין אהן יודען.

מכמה שנים עגזיסטירט אין ראדאם א פעראיין פון הויז-ווירטען, אין וועלכען עס גרופירען זיך אלע בעלי-בתים אהן אונטערשיד פון זייער רעליגיעזער און נאציאנאלער אנגעהעריגקייט. אין הויזווירטען-פעראיין, אין שפיץ פון וועלכען עס שטעהט דער ה׳ פשיאלקאווסקי, זענען קיינמאהל נישט פארגעקומען קיין רייבונגען און די ארבייט איז געגאנגען נארמאל.

די „בלעכעל"-אקציע פון די ראדאמער דראשקאזשעס האט, ווייזט אויס, געפונען אנ'אבקלאנג צווישען א גרופע הויזווירטען, וועלכע האט ארגאניזירט א קריסטליכען פעראיין פון הויז-אייגענטימער. אויף דער ארגאניזיר-פערזאמלונג אין דער פוילישער האנדווערקער-רעסורסע איז אלס פרעזעס פון דעם נייעם יודענריינעם פעראיין ווידער געוועהלט געווארען דער זעלבער ה׳ פשיאלקאווסקי.

דער קריסטליכער הויזווירטען-פעראיין איז איצט צוגעטרעטען צו דער ארבייט. אין די לעצטע טעג האט ער ארויסגעלאזט אנ'אויפרוף, וועלכער רופט אלע קריסטליכע קאמיעניצניקעס זיי זאלען זיך איינשרייבען אין דער נייער ארגאניזאציע, אין וועלכען עס פיגורירט דער אזוי גערופענער „אריער פאראגראף". צו דעם צוועק וועט די וואהנונגען פון די קריסטליכע הויז-בעזיצערס בעזוכען א ספעציעלער דעלעגאט, וועלכער וועט זאמלען מיטגליד'ס-דעקלאראציעס.

מען שמועסט, אז די וואס שטעהען אין דער שפיץ פון נייעם פעראיין, האבען בעשטעלט ביי איינעם פון די ראדאמער בלעכאזשעס, „בלעכלעך" מיט'ן אויפשריפט: „קריסטליכער הויזווירט".

דער ה׳ פשיאלקאווסקי, וועלכער איז גלייכצייטיג פרעזעס פון ביידע פעראיינען, געפינט זיך אין א שווערע סיטואציע, ווארשיינליך, אז ער וועט דאך דאס „בלעטעל" אויפהענגען.

כדאי צו צוגעבען, אז אין צוזאמענהאנג מיט'ן ענטשטעהען פון קריסטליכען הויז-אייגענטימער-פעראיין, איז א פערביליגערונג פון דירה-געלד אין די הייזער פון די מיטגלידער פון דער „סטאָוואזשישעניע" — נישט פארגעזעהן. (ר.)

פון יוד. ספארט.

קריסטליכער פוטבאל-ריכטער וויל נישט בע'עוולה'ען די יוד. שפילער

דא נישט לאנג איז אין ביאלאבזשעג פארגעקומען א מייסטערשאפט-מעטש צווישען „פיליצא" און „הפועל". (דער לעצטער איז פון ראדאם).

ווען דער מעטש האט זיך געענדיגט מיט'ן נצחון פאר דער „פיליצא" מיט'ן רעזולטאט פון 3:2 איז דער פארשטעהער פון „הפועל" צוגעגאנגען צום ריכטער ה׳ ריבינסקי און איהם אנגעוויזען, אז דער דעצידירענדער גאל איז געפאלען אין דער... 95 מינוט, ווען דער גאנצער מעטש קען נישט מעהר דויערען ווי... 90 מינוט. אזוי ארום איז דער דעצידירענדער נצחון-גאל געפאלען 5 מינוט שפעטער ווי דער מעטש האט זיך בעדארפט פערענדיגען.

דער ריכטער האט טאקע אנערקענט אז זיין זייגער איז ווערט, אז מען זאל איהם לייגען אונטער די שינעס, און כדי נישט צו בע'עוול'ען די יודישע מאנשאפט, האט ער אין פראטאקאל איינגעשריבען, אז צוליב דעם וואס זיין זייגער איז נישט געגאנגען, האט ער פערלענגערט דעם מעטש אויף 8 מינוטען און דער דעצידירענדער גאל איז געפאלען, ווען דער מעטש האט שוין בעדארפט זיין געענדיגט.

ער וויל מיט דעם געטוהן א טובה דעם „הפועל", ווייל דער מעטש וועט מוזען איבערגעשפילט ווערען, אבער ער אליין, ווי מען הערט, וועט דערפון האבען הנאת-נפש... אר.

ס'קאצעל קומט די „גאזעטא ראדאמסקא" איז דא. ס'זאל זיין, איהר ווייסט שוין, און וואס פאר א שעה...

אלזא, זי האט זיך בעוויזען די „גאזעטא ראדאמסקא". זי איז ארויסגעשטאנען תחית המתים.

דער רעדאקטאר און דער ארויסגעבער זענען בעקאנטע מענשען. שוין איינמאהל בעריהמטע נעמען. ווייטאלד בארנאווסקי איז דער רעדאקטאר און דער ארויסגעבער איז סטעפאן סאלטיק. ס'איז איבעריג זיי נאך אמאהל פארצושטעלען. זייערע „מעשים טובים" רעדען שוין פאר זיך אליין.

דער ערשטער נומער „גאזעטא ראדאמסקא" איז ארויס דעם פאריגען זונטאג. וואס מען שרייבט דארט - דאס קען זיך יעדער יוד משער זיין, נישט האבענדיג אפילו נאך געליינט. די שמאלץ-טעמע איז דער יוד. איינגאנצען ענטהאלט זי 4 זייטלעך און פון אנהויב ביז'ן סוף ליגט דארט דער יוד ארויסגעשטרייט „מכבוד גדול". א סברה, אז דער יוד איז דער גאנצער רעדאקטאר מיט'ן ארויסגעבער צוזאמען, ווייל ווען נישט די יודען-העצע, ווער ווייסט, צי די ענדעקישע „גאזעטא" וואלט ווידער בעשאפען געווארען.

צום מעפיסטאפעלישען באל, וואס זינגט פערניכטונג'ס-לידער אויף יודען, איז נאך א קוויטשער צוגעשטאנען, נאך א גרילץ אריינגעפאלען. אין גיפט-בעכער געגען יודען ווערט נאך א סם-טראפען אריינגעטריפט.

און גראד האט די „גאזעטא" אריינגעטראפען אין דער נייעסטער אקטואליטעט: געטא-בענק פאר יודישע סטודענטען און זי טאנצט פאר שמחה, וואס דאס איז ענדליך געשעהן. אין א לאנגען מאמר וואס טראגט דאס קעפעל: „דער ערשטער אקאפ איז עראבערט", פלוידערט זי אויס דעם גאנצען „סוד" און אהן בושה, גאר פערקעהרט, מיט אפענער פרייד און גדולה ענדיגט זי דאס דערמאנטע יודענפרעסערישע ארטיקעל, כהאי לישנא:

„יעצט וועט זיך דער ק א מ ף פיהרען וועגען ג ע נ צ ל י כ ע ן ארויסשטויסען די יודען פון די פוילישע שולען. אין גאנץ פוילען וועט זיך פיהרען דער קאמף צו בעזייטיגען יודען פון אלע פעראיינען און פערבאנדען. איגנארירען אדוואקאטען, דאקטוירים, סוחרים, האנדווערקער, פיהרען דורך איינער נאכ'ן צווייטען אין זייערע פעראייגען די אריער פאראגראפען. די אפענסיווע פון דער נאראדאווער בעוועגונג ענטוויקעלט זיך אויף אלע פראנטען"

און נאך עפעס:

„איצינד האבען די פוילישע מאכטען צום ערשטען מאהל אין דער געשיכטע פון ווידערגעבוירענעם פוילען, געהייסען די יודען זיצען בעזונדער. מארגען — וועט מען זיי זעצען אויסער די טויערן פון די לעהר-אנשטאלטען. איבערמארגען מבחוץ די בירגערליכע רעכט. און אין דער נישט ווייטער צוקונפט נאך די פוילישע גרעניצען.

דער ערשטער טריט איז געטוהן געווארען.

דער ערשטער אקאפ איז עראבערט".

אלזא קלארע דיבורים, וואס קלארער קען שוין נישט זיין.

און נישט בלויז פון געגענווארט און צוקונפט רעדט די ענדעקישע האכען-שריפט „גאזעטא ראדאמסקא". זי דערמאנט זיך אויך פון דער ווייטער פערגאנגענהייט. דאס גיעט זי פאר א קאמפאט אונטערן שטאל, וואו מען דריקט שפאנענדע ערצעהלונגען און ראמאנען. זי דערצעהלט א מעשה פון קנאפע 25 יאהר צוריק, פון די צייטען פון דער רוסישער אקופאציע, ווען ס'איז אין יאהר 1913 דעם 23 לוטי געפייערט געווארען די 300-יעהריגע הערשאפט פון דער ראמאנאוו-דינאסטיע, און ווי אזוי ס'האט געקלינגען די רעדע פון דעמאלסדיגען ראדאמער רב טרייסטמאן, וואס ער האט געהאלטען אין שוהל צום אנוועזענדען רוסישען גובערנאטאר זאסיאדקא; א רעדע פון לויטער לויב-געזאנג אין דער שוהל, וואס איז געוועזען שעהן דעקארירט און וואו עס איז אויך געזונגען געווארען קאפיטלעך תהילים.

די „גאזעטא" מאכט דערפון א צימעס און צעלעגט עס אויף טעלערלעך. יע-דאך ווילט זיך זי פרעגען, צי זענען דעמאלט נישט געווען אויך נאך אנדערע בנינים דעקארירט, און, צי איז די שוהל געווען דאס איינציגע געבעט-הויז, וואו מ'האט דאן אזא גאטעס-דינסט אבגעהאלטען? און אויב די „גאזעטא" האט אזא גוטען זכרון, מא אפשר קען זי זיך אויך דערמאנען, וואס מ'האט גערעדט און געשריבען וועגען די ג ר ו י ס ע קארפען קעפ פון דער ענדעציע, אז ווי זיי פלעגען זיך בוקען און פאלען כורעים פארן צאריזם? זאל די „גאזעטא" א מיש טוהן אויף צוריק דעם ארכיוו מיט א פאר יאהר דאס — יאהר 1905, וועט זי געפינען הונדערטער יודען, וועלכע האבען געקעמפט צוזאמען מיט ערליכע, געטרייע פאליאקען פאר פוילענס פרייהייט, פאר פוילענס אומאבהענגיגקייט, בעצאהלענדיג מיט זייער לעבען פארן דאזיגען לעבענס-אידעאל זייערען. כדי וועלען שוין נישט רעדען פון די צוויי פוילישע פאווסטאניעס: 1831 און 1863, ווען יודען האבען זיך מאסענווייז געשטעלט אין די רייהען פון די פוילישע לעגיאנען און אפילו רבנים האבען גערופען צום קאמף פאר פוילענס בעפרייאונג.

אבער דאס טויג איהר נישט צו וויסען. און ס'איז באקוועמער צו מאכען דערפון א שווייג. רשעים זענען בלינד, אדער מאכען זיך בלינד, כדי נישט צו זעהן די גוטע זייט פון דעם, וועמען זיי פערפאלגען און פייניגען.

19 = יעהריג יודיש מיידעל פער'משפט פאר קאמוניזם.

אין ראדאמער קרייז-געריכט איז גע'משפט געווארען די 19 יעהריגע שניידערין חנה רחל נאטליב, וועלכע איז בעשולדיגט געווארען אין געהערען צו דער קאמוניסטישער יוגענד. דער בעשולדיגונג'ס-אקט ווארפט איהר פאר אז פון 1934 ביז 1936 האט זי אנטייל גענומען אין דער ארבייט פון קאמוניסטישער יוגענד אין ראדאם. זי האט ארויסגעקלעבט קאמוניסטישע אויפרופען, גענומען אנטייל אין מאסוווקעס, ווי אויך געזאמעלט געלד פאר דעם „מאפר".

די יונגע בעשולדיגטע, וועלכע איז צום פראצעס געבראכט געווארען פון תפיסה, ערקלערט, אז זי האט קיינמאהל נישט געהאט צו טוהן מיט קיין קאמוניסטישע ארבייט.

אלס עדות זענען ארויסגערופען געווארען עטליכע שילערינ'ס פון דער פאכשולע אויף דעם נאמען אסניק, ווי אויך עטליכע פארשטעהער פון דעם אויספארשונג'ס אמט, וועלכע האבען שטארק בעשולדיגט די יונגע נאטליב.

דער פערטיידיגער פון אמט אדוו. פעניגשטיין האט זיך בעמיהט צו בעווייזען, אז מען קען קיין צוטרוי נישט האבען צו די עדות און געבעטען זי צו בעפרייען, עווענטועל א מילדען שטראף מיט אפלייגען.

דאס געריכט האט חנה רחל נאטליב פעראורטיילט אויף 2 יאהר תפיסה. צוליב דעם וואס זי איז נאך קיינמאהל נישט געשטראפט געווארען און זי איז נאך זעהר יונג, האט איהר דאס געריכט אפגעלעגט אויף 5 יאהר. אר.

שנעל, ביליג און געשמאק.

די גרעסטע פינקטליכקייט פון דער בעלעבאסטע פאדערט די צייט פאר'ן פרישטיק, ווייל אין דער צייט לויפען זיך צוזאמען א רייהע בעשעפטיגונגען, און ווען מ'קאן קורצען איינע פון זיי — איז דאס דער גרעסטער סוקצעס. דעריבער טאקע בעגריסט די פרוי „צנרילא" וועלכער מאכט איבעריג דאס מאהלען קאווע און איז פולשטענדיג גרייט צום בענוצען. אריינשיטען אין וואסער און אפקאכען — דאס איז אלץ. און דערביי איז „צנרילא" ביליג און אויסערגעוועהנליך געשמאק.

פראטעסט-שטרייק פון אלע ראדאמער יודען

געגן די געטא-בענק פאר יודישע סטודענטען אויף די הויך-שולן.

צוזאמען מיט'ן גאנצען פוילישען יודענטום האבען זיך אויך די ראדאמער יודען סאלידאריזירט צום פראטעסט-שטרייק היינטיגען דינסטאג.

דער פראטעסט-שטרייק האט זיך אויסגעדריקט אין דעם, וואס פון 8 פריה ביז 12 מיטאג איז אבגעשטעלט געווארען דער האנדעל אין יודישע געשעפטען און די ארבייט אין יודישע פאבריקען, ווארשטאטען און בייראען. דער פראטעסט איז געווען געווענדעט געגען איינפירען ספעציעלע בענק פאר יודישע סטודענטען אין די הויך-שולען.

דער דינסטאגדיגער טאג אין ראדאם איז דער צייט פון פראטעסט-שטרייק, ציז אדורך רוהיג, שטיל. אהן א ספעציעלע דערמאנונג האבען די ראדאמער יודען פון זיך אליין געשלאסען די געשעפטען און, אוועקגעלעגט די ארבייט אין די פאבריקען און ווארשטאטען. אויך אין די יודישע שולען און גימנאזיעס זענען נישט פארגעקומען קיין למודים אין די דערמאנטע שעה'ען. נישט געווען קיין ספעציעלע קאנטראל, מ'האט נישט אבגעהאלטען קיין פראטעסט-מיטינגען. אין א שטיסען צער האבען יודען פארבראכט 4 שעה אין דעם טאג, ווען דער קאלענדאר האט געוויזען די דאטע פון 19-טען פאזדזשערניק 1937. יעדער האט פארלאזט זיין בעשעפטיגונג און מיט א צובראכענעם הארץ בעטראכט אין דער שטיל דעם ביטערען יודישען גורל. דערשלאגען און צעחעהטאגט, אבער נישט קיין יאוש. יודען זעגען א פאלק פון בטחון און האפנונג. זיי גלויבען, אז קיין שום זאך איז נישט אייביג, אפילו די שארפסטע רשעות און די גרעסטע צרות מוזען פאראיבער. אייביג און שטארק בלייבען נאר צדק און יושר. נאר זיי, זענען דער יסוד פון דער וועלט און נאר א דאנק זיי קען די וועלט האבען א קיום. די גערעכטיגקייט מוז זיעגען.

אין דעם גלויבען אלע יודען און אלע איידעלע און עהרליכע מענשען אויף דער וועלט אין אלע צייטען און אין אלע דורות.

גוט מארגען!

איהם איז וואויל...

די טעג האבען מיר אונטערגעהערט א שמועסעל. איין יוד האט געהאלטען א בלאט-צייטונג, און תאז א יוד מיט א צייטונג, שטעט זיך ארום איהם א קרענצעל יודען, הערען א גוט וואורט, עפעס נייעס.

— וואס הערט מען עפעס אין דער ברייטער וועלט?—האט איינער געפרעגט.

— יע, ס'איז נישט היימליך רבותי—

— למשל?

— די וועלט איז לא עליכם משוגע געווארען.

— דהיינו?

— אין כינא קיילט מען זיך, אין שפאניען בילט מען זיך. אין רוסלאנד „רוימט" סטאלין אויס דאס חמץ... אין ארץ-ישראל מאכען די אראבער שווארץ-שבת, און ביי אונז? ביי אונז לערנט מען כסדר די סדרה „לך לך מארצך"...

מ'בייטן אויך, אנדערע סדרות: סדרה סטיראגאן, סדרה אוושעם, סדרה פיקעטן, סדרה באיקאט, סדרה קאסטעטען, סדרה פעסארדעס, סדרה שויבען, סדרה פעדעדען. יעדען טאג לערנט מען אן אנדערע סדרה, איצט נייט א סדרה בענק! פונקט ווי אין טעאטער, להבדיל האבען די רעקטארען גענומען זארגען פאר די יודישע סטודענטען, זיי זאלען האבען „נומערירטע פלעצער"...

— בענק, שמענק — האט איהם איבערגעריסען א צווייטער יוד — אבער וואס הערט זיך עפעס מיט'ן... שוך?

— וואס פארא שוך? שוך פון די מינדערהייטען?

— ניין נישט דאס מיין איך. איך מיין דעם... לאקאטארען שוך! ערשט געגעבען א לעקעכל, און שוין?

— איהר רעדט נארישקייטען, ר' יוד. אייביג זארגען פאר די לאקאטארען? חי לאנג איז דער שיער? ס'מוז דאך זיין אביסעל יושר אויך. ספראווערליוואשטע... איין יאהר פאר די לאקאטארען, און ס'צווייטע יאהר פאר די ווירטסלייט. 1936 איז געווען א לאקאטארען-יאהר, און 1937\8 — א ווירטסלייט יאהר...

— מיך גראד — האט זיך אריינגעמישט א דריטער יוד — אינטערעסירט נישט די גאנצע מעשה. יא לאקאטארען-שוץ, נישט לאקאטארען-שוץ, מיך ארט עס ווי דער פאריאהרינער שניי.

— פארוואס? האבען אלע איהם געפרעגט.

— כיועל אייך ערקלערען: מיט עטליכע יאהר צוריק, חען איך בין אליין געווען א ווירט, בין איך געווען געגען לאקאטארען-שוץ. אז דער ספקולאנט האט מיך שפעטער געמאכט פאר א לאקאטאר, בין איך געווען פאר'ן לאקאטארען-שוץ. איצט איז מיר שוין קיין חילוק נישט.

— פארוואס?

— חייל איצט האב איך א זעלטען גוטען ווירט, א חירט, וואס מאהנט בכלל נישט קיין דירה-געלד, גיט נישט אן אין סאנד אויף עקסמיסיע, כ'באקום נישט נישט קיין וועזוואניעס און קיין אופאמיעניעס...

— ווער איז דאס דער חירט?

— דער „מושב - זקנים!"...

אב — נעק.

נאך דער קאמיסיע פון דער וואיעוואודזטווא קומט א דעלעגאט פון דעם קראקאווער קוראטאריום.

מיר האבען שוין געשריבען וועגען דער קאמיסיע פון דער וואיעוואודזטווא אין קעלץ, וואס האט באזוכט דעם לאקאל אויף זשעראמסקי 27 וועלכער איז איינרעמאנטירט געווארען פאר דער „ארט" - אבטיילונג אין ראדאם. דער לאקאל האט געמאכט א גינסטיגען איינדרוק אויף די קאמיסיע האט ארויסגעזאגט א גוטע מיינונג. עס איז אלזא געווען צו ערווארטען, אז דער קראקאווער קוראטאריום וועט אויף דעם סמך ארויסגעבען די ערלויבניש צו עפענען די קורסען פון „ארט". ווי עס שטעלט זיך ארויס, איז די פראצעדור אין דעם פאל אן אנדערע. אויסער דער דערמאנטער קאמיסיע שיקט דאס קוראטאריום א ספעציעלען דעלעגאט צו אינטערזוכען דעם לאקאל.

„לאמיר אויסראטעווען די גנבים".

אונטער דעם קאפ שרייבט דער עהערנבערגער „ראבאטניק":

„עפעס א נייער שטערן אויפ'ן געראדאחען הימעל-געוועלב (א. אלשינסקי) האט פערעפענטליכט אין דער „גאזעטא ראדאמסקא" אן ארטיקעל א. ג. „די בעוועגונג פון די יונגע".

אין דעם ארטיקעל זאגט - צו דער אויסאר, אז דער „אבוז נאראדאווי", וועט אויסראטען גניבה'שקייט.

די מיסיע איז אכת'דיק א בכבוד'יגע די נאראדאחצעס דארפען אבער דעם קאמף מיט גניבה'שקייט אנהויבען פון די אייגענע רייהען.

ס'איז דאך גישטא די וואך, וואס זאל נישט האבען געפעלען קיין שטראף-אורטיילען פון די די מיטגלידער פון אזויגער. „אבוז נאראדאווי", פאר שלאגען, שאנטאזש, באנדיטיזם, אויסנארען און פאר גניבה.

— אין ראדאם זעגען מיר אויך געחען עדות פון אזעלכע פראצעסען. וועלכע האבען זיך געענדיגט מיט שטראפבארע אורטיילען.

צום סוף ווילען מיר דערמאנען — די רעדאקטארען פון דער ענדעקישער צייטונג „סלאחא", — קאלושע און ציבולסקי, וועלכע זענען פאר גניבה פער'משפט געווארען דורכ'ן געריכט אויף עטליכע יאהר תפיסה.

די דאקטוירים דארפען זיך אליין היילען".

מאו און ווייב קריגען זיך און א דריטער מישט זיך אריין מיט א מטסער.

דאס פאר-פאלק יאן און קאטאזשינא דודא זענען געגאנגען אהיים אויף שפיטאלנא 6. אויפ'ן וועג האט זיי בעגלייט דער בעקאנטער זייער'ס יוזעף יאיוארסקי דאס פאר-פאלק האט זיך געהענדיג אזוי צעוועריטעלט, ביז ס'איז געקומען צו א קריעג. יאוואראסקי האט זיך אנגענומען פאר דער פרוי און נעמענדיג זי און שוץ האט ער דערוייל ארויסגענומען א מעסער און געשטאכען דערמיט דעם בעקאנטען ווינעם דודען. מאכענדיג איהם עטליכע ערנסטע ווינדען. אויס מורא פאר נקמה פון מאן איז קאטאזשינא אנטלאפען צו יאיווארסקי'ן אין דער וואהנונג און אויסגעטרינקען א גרעסערע דאזע יאדינע, וועלענדיג זיך פער'סמ'ען. מהאט די זעלבסטמערדערין אבגעפיהרט אין שפיטאל אריין.

ערפאלגרייכע הגלילי-אקציע אין ראדאם.

די הגלילי-אקציע אין ראדאם האט זיך אנגעהויבען דעם פאריגען שבת מיט א רעפעראט אין ארבייטער-הויז פון דער דעלעגאטין פון קרן-קימת לישראל, פרוי אסתר קאפלאן. דער רעפעראט אויסער זיין אינטערעסאנטען אינהאלט, האט זיך אויך אויסגעצייכענט מיט א שענער זאפטיגער יודישער שפראך.

שבת צונאכטס אין פארנעקומען אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (זשעראמסקי 25) א טיי-אווענד און ס'זענען צונויפגעשטעלט געווארען א רייהע פארען, וואס זאלען געהן זאמלען אין שטארט פאר דער גרויסער און חיכטיגער אקציע, וועלכע איז געווידמעט דעם באדען-פראבלעם אין גליל, וואס ווארט אויף יודישער אויסלייזונג, אום כדי מיכשר צו ווערען פאר טויזענדטער יודישע קאלאניסטען.

אויפ'ן טיי-אווענד האט פרוי אסתר קאפלאן ווידער געהאלטען א שענע יודישע רעדע, וואס האט באמת בעווינדערט אלע אנוועזענדע. די רעדנערין האט געוויזען, אז מ'קען זיין אן'אינטיליגענט, צי אן'אינטיליגענטין און דוקא רעדען יודיש, וואס איז גענוג רייך אין אויסדריקען, שעהן אין בוי און אנגענעהם אין קלאנג. די צווייי רעדעס פון פרוי קאפלאן איז געווען א גוטע לעקציע פאר אונזערע דאמעלעך און אינטיליגענטלעך, וואס מיאוס'ען זיך מיט „זשארגאן" און קענען נעבעך נישט פערטראגען און עס פאסט זיי נישט „ארגאניזאציעס" זיך צו רעדען יודיש.

אויפ'ן גלעזעל-טיי זענען געווען איינגעלאדענס די פארשטעהער פון אלע ארטיגע ציוניסטישע ארגאניזאציעס, דער פרעזעס פון דער קהלה ה' דען און די פרעסע. אויף דער רעדע פון פרוי קאפלאן האט פרעזעס דען געענטפערט מיט א בעגריסונג און חינש אויף ערפאלג

די געקליבענע פארען זענען געווען טעטיג א גאנצע וואך און ערפאלגרייך געפיהרט די אקציע לסובת דעם חיכטיגען צוועק.

איין יוד דראהט דעם צווייטען מיט טויט.

שמעון זשוראוו פון מאלטשעיוסקי 19 האט דערהאלטען א בריעף פון איינעם יאנקעל שאפראנסקי פון ווארקע, וועלכער דראהט איהם צו דער'הרג'ענען, אויב ער וועט איהם נישט אבגעבען די 1000 זל. וואס ער האט איהם געבארגט. וועגען די טויזענד זל. איז פריהער צווישען זיי א סכסוך וואס האט שוין אנגעשפארט אין געריכט.

צוויי זיצונגען אין שפיטאל, אויף וועלכע ס'זענען געשאפען געווארען צוויי פאטראנאטע.

זונטאג בייטאג איז אין יודישען שפיטאל פארגעקומען א פערזאמלונג פון פרויען, בכדי צו גרינדען א פרויען-פאטראנאט. אין די פערזאמלונג האבען זיך בעטייליגט די פרויען בלימה ראטענבערג, ל. שטעלמאן, און די דאקטאראוועס קאדישעוויטש, שענדעראוויטש, קליינבערגער, שלאפערמאן.

דער פרויען-פאטראנאט האט פאר אנ'אויפגאבע צו האבען די אויפזיכט איבער דער ווירטשאפט און צו בעזארגען די קראנקע מיט בעסערע צוגאבפראדוקטען, ווי ווייך, פאמעראנצען, ווינטרויבען, קאנפיטורען, סאקעו, וואס דאס שפיטאל קען זיך נישט ערלויבען צו געבען, ווי אויך זארגען פאר מעש פאר די קראנקע און העלפען וייערע פאמיליעס, וואס בלייבען אין דער היים.

ביי דער געלעגענהייט האט פרוי ראטענבערג געשענקט הונדערט זלאטעס אויף ליילעכער.

דער פרויען-פאטראנאט האט בעשלאסען צו ווערבירען מיטגלידערינס און צו ענטוויקלען א טעטיגקייט לטובת דעם שפיטאל.

אין אוונד איז אפגעהאלטען געווארען א זיצונג פון א הערן - געזעלשאפט מיט'ן גאנצען שפיטאל-ראט אויף וועגען גרינדען א פאטראנאט. נאך א לענגערע דיסקוסיע איז אנגענומען געווארען צו שאפען א סטאבילען פאטראנאט איבער די פינאנסען פון שפיטאל און דאס ארייננצוטראגען אין סטאטוט פון שפיטאל. עס זענען אויסגעוועהלט געווארען די ה"ה וויסקינד לעסלאו, משה לעסלאו, מיעטשיסלאוו צבח, אינוש. הענריק ציטערבאן און קלמן ריכטמאן, וועלכע זאלען בילדען דעם פאטראנאט.

עס איז בעשלאסען געווארען צו שאפען אנ'הלוואה פון 5000 זל. פאר'ן שפיטאל און צו דעם צוועק נעמען ביי 25 בעלי-בתים וועקסלען צו 200 זל. צו זאמלען די וועקסלען וועלן בעאויפטראגט געווארען די געוועהלטע פון פאטראנאט.

לוסטראציע אין דער גמינע.

דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג איז אין דער גמינע פארגעקומען א לוסטראציע, וועלכע איז אדורכגעפיהרט געווארען דורכ'ן מאגיסטער לוסינסקי פון דער וואיעוואודסטווא אין קעלץ און רעפערענט פון דער היגער סטאראסטווא פיעטשכאלסקי.

נעכטען דאנערשטאג האבען די לוסטראטארען בעזוכט די שחט-שטיבלעך, דאס בית-החיים און דאס שפיטאל.

דרייסטער באנדיטען = אנפאל הינטער ראדאם.

בעראובט די פויערים וואס האבען זיך צוריקגעקעהרט פון יאריד. — באנדיטען געווען בעוואפענט מיט געוועהר און גרויסע דרענגער.

פאראכטאגען דאנערשטאג איז אויפ'ן שאסע הינטער ראדאם אויסגעפיהרט געווארען א דרייסטער באנדיטען-אנפאל אויף די דארפסלייט, וואס האבען זיך צוריקגעקערט פון ראדאמער יאריד אין דארף סטראמיעץ. די קרבנות פון אנפאל זענען געווען: מיקאליי פיצעק, זיין ווייב יאנינא, יאן און יוזעף ריביניק און סטאניסלאוו ליס. אלע זענען געפאהרען אויף איין פיהר און זענען בעפאלען געווארען, ווען זיי זענען דורכגעפאהרען דעם וואלד. די באנדיטען זענען געווען בעוואפענט מיט הייס-געוועהר און מיט גרויסע דרענגער. נאכן צורויבען עפליכע הונדערט זלאטעס, האבען די אנפאלער אראבגעשלעפט פון דער פיהר יאנינא פיצעק און אין די אויגען פון מאן און די, וואס זענען מיטגעפאהרען מיט איר, אויסגעפיהרט איבער איהר א גוואלדטהאט.

די אויסגעראובטע האבען אויפגעזוכט די פינסטערניש און זענען אנטלאפען אין אנ'אומבאקאנטער ריכטונג.

די פאליציי האט אונטערגענומען אנ' ענערגישען נאכיאג נאך די באנדיטען.

Nowo - otwarta Pracownia Okryć
Damskich, Kostiumów i Futer

Artura Anklewicza

Radom, ul. Moniuszki 22 m. 7
POLECA NAJNOWSZE MODELE
NA BIEŻĄCY SEZON.
Robota wykwintna — Ceny przystępne

Niniejszym podaję do łaskawej wiadomości, iż
BIURO PISANIA PODAŃ
do władz administracyjnych i Sądowych
A. RAPPOPORT w Radomiu
przeniesione zostało do lokalu przy ul. **Żeromskiego 23**
(wejście z sieni na parterze)
Biuro czynne bez przerwy od god: 9-tej do 20-tej
(—) *A. RAPPOPORT*

שעהן און עלעגאנט אנטוהן קען מען ביי
ביים בעריסטען מענער-שניידער
חיים קארמאן, ושעראמסקי 9
וואו עס ווערן אנגענומען בעשטעלונגען. ווי אויך אנפערטרויטע סחורות. אלץ ווערט אויסגעארבייט פיינקייטליך און לויט דער לעצטער מאדע פון א פראנצויזישען זשורנאל
פרייזען מעסיגע — בעדינגונגען צוגענגליכע

קליינער פעליעטאן

כי תצא תורה מפויזנא...

אבי מ'וויטב שוין! זאגט שמיל-שמעלקי — איצט ווייסט מען שוין, הייסט עס, קלאר, אז די פוילישע דאקטוירים האבען אנגענומען דעם אריער-פאראגראף, און אז דורך פויזען איז אנגעקומען די בערלינער תורה מיט איהר אלע קלימפערלעך.

די „סדרה בענק-אטעס", כ'מיין די מעשה מיט די בענק פון די אוניווערזיטעטען איז אויך אנגעקומען צו די דאקטוירים, און איצט וועט מען, הייסט עס וועט מען שוין אויסגעלייזט ווערען פון אלדאס-בייז אין לאנד.

מען וועט באיקאטירען די יודישע דאקטוירים, און קראפירען וועט מען מעגען, אויסגעהן ווי א ליכט, באקומען דעם שלאג, פגר'ען ווי א הונט, די כאלעריע קריגען – אבער געהן צו א יודישען דאקטאר, לאזען זיך ראטעווען פון איהם – דאס נישט!

בעסער איינעמען די מיתה משונה און באקומען דעם פלאץ אויפ'ן ארט איידער איינעמען א רפואה פון א יודישן דאקטאר!

און בכלל איז דאך דאקטאריע, א סברה, א יודישע זאך, און מ'דארף עס אויסמיידען, ווי די פעסט...

וואַרום לאמיר נעמען אזא איידעלע זאך, ווי די קאנע – נעמט זיך דאך דאס אויך פון קנאי, אדער פון מקנא-זיין...

לעהאטיוועס שמעקט אויך מיט ושידא-קאמונע... ווארום דארט, וואו ס'איז לעהא איז נישט פראווא!

— איין זאך – „קאנוטשיק" דאס איז יא אן ארישע זאך, כאטש די יורען שלאגען כפרות מיט'ן קאנוטשיק.

ש מ י ל ש מ ע ל ק י

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

יודישע בעטאן=פאבריק נ. לערכער
טראוגוטטא 56, איינגאנג אויך זשעראמסקי 18 ארבייט אויס:
טראטואר-פליטן, קאנאליזאציע-רערן, אלע מאסן, ברונע-רערן, דאכזייקעס, און אויך אפפלוס-רערלעך צו קעלערס —
פאר מזומן און ראטעס — צוגענגליכע פרייזן — גאראנטירטע אויסארבייטונג —

Kino ADRIA
שבת דעם 23 2 און 3 און
זונטאג דעם 24 און 2 אז.
פריהמארגען = פילמען
העלדן בער פוילישער פילם
O CZYM MARZĄ KOBIETY
אין די הויפט ראלען
שלאנסקא, ציבולסקי, וזלעבאווסקי

Do niedzieli dnia 24 października włącznie

Kino ADRIA

Piękna komedia muzyczna p. t. **„PENNY"**
W roli gł. ulubienica świata **Deanna Durbin**
Nad program: Bohaterski Cowboy **BUCK JONES**
w sensacyjnym filmie p. t.
TAJEMNICZY STRZAŁ

דאס לעבען אין קעלץ.

ארעסטירט א „פאליציי-קאמיסאר“ מיט זיינע צוויי „אדיוטאנטען“.

די פערגאנגענע וואך זענען צום אייגענטימער פון א שפייז-געשעפט ה׳ קלמן גאלדשטיין (פיאטרקאווסקא 99) אריינגעקומען 9 אחענד דריי פערזאהן, וועלכע האבען זיך פארגעשטעלט פאר גאלדשטיינען, אז זיי זענען בעאמטע פון קעלצער אויספארשונג׳ס-אמט. איינער האט זיך פארגעשטעלט אלס קאמיסאר, דער צווייטער אלס פשודאווניק, און דער דריטער אלס געהיים אגענט. זיי האבען אנגעהויבען אדורכפיהרען א רעוויזיע ביי גאלדשטיינען און זאהנונג און אין געשעפט אונטערן אויסרייד, אז זיי זוכען פאלש-געלד, ווי אויך, אז ער שיקט ארויס גרעסערע סומען-געלד קיין אויסלאנד.

די רעוויזיע האט אזוי געדויערט דריי שעה צייט. די „פאליציי-בעאמטע“ האבען קיין פאלש-געלד, ווי אויך קוויטונגען אויף ארויסגעשיקטע סומעס קיין אויסלאנד, נישט געפונען; האבען זיי צוגענומען ביי גאלדשטיינען 6 מריווייטע און האנדעלס-בריוו. צוזאמענגעשטעלט אויפ׳ן ארט א פראטאקאל אונטערגעשריבען דורך אלע אנוועזענדע, געהייסען גאלדשטיינען קומען צומארגענס 9 פריה אין אויספארשונגס-אמט און זענען ארויס.

נאכ׳ן „חיזיפ“ ביי גאלדשטיינען האבען די זעלבע דריי פערזאן געמאכט א „וויזיט“ ביים א צווייטען אייגענטימער פון א שפייז-געהעלבעל ה׳ יצחק מאכסיננער (פיאטרקאווסקא 172) וואו זיי האבען אייגס ביינאכט אויסגעהעקס אלע שטיב מפנעטען. זיך פארגעשטעלט אלס די זעלבע, ווי ביי גאלדשטיינען, און אנגעהויבען אדורכצופיהרען א גרויסע רעוויזיע, אויך האבען די זעלבע ארעסטירט א געוויסען שלים רוסקאווסקי, (זעלבער האט דארט גענעכטיגט) אלס פארדעכטיגע פערזאן און איהם געזאלט אבפיהרען אין קאמיסאריאט אריין. ערשט אויף זיין לאנגערע בקשה האבען די פיפיגע אפעריסטען מטכים געווען איהם איבערצולאזען, נאר בתנאי, ער זאל זיך צומארגענס 9 פריה אליין זיך מעלדען אין אויספארשונג׳ס-אמט. די רעוויזיע האט געדויערט ביז האלב פיער און דאן זענען זיי אוועק. ווי ס׳איז דערנאך פעסטגעשטעלט געווארען האבען די דריי „פאליציי-בעאמטע“ צוגענומען בעת די רעוויזיע ביי מאכטינגער׳ן 20 זל.

די „פאליציי-פונקציאנערען“ האבען זיך אבער מיט די צוויי גרויסע רעוויזיעס נישט געלאזט בעגנוגען און האבען אנגעקלאפט ביי א געוויסען אברהם גרונצמאן (פיאטרקאווסקא 125) וואו זיי האבען זיך אויך אנגעגעבען אלס פאליציי בעאמטע און אנגעהויבען צו מהוען וייטער זייער שמיקעל „ארבייט“.

די פרוי גרונצמאן, וועלכע איז אליין געבליבען אין שטוב, איז די בעשה עפעס געווארען פארדעכטיגט, האט זי פערלאפען די טהיר און געמאכט א געוואלד. שכנים זענען זיך צוזאמענגעלאפען און די דריי פערזאן פערהאלטען, וועלכע זענען אבגעפיהרט געווארען אין דער פאליציי אריין.

ווי ס׳איז פעסטגעשטעלט געווארען זענען דאס בעקאנטע זאוואדאווע פערברעכער אויף דעם געביעט, וועלכע גאסטירען לעצטענס אין ראדאם און אין א ריי גרעסערע שטעדט. זייערע נעמען: פאדעאוש בורשאק, יוזעף מאיעווסקי און יוזעף גוסקאיוסקי, אלע פון ראדאם.

וואס דריי ראדאמער פערברעכער האבען אבגעטוהן אין קעלץ.

די זעלבע שיקט איז שוין א פאר מאל געווארען פער׳משפט פאר אזעלכע ענהליכע פערברעכענס.

דאס יודישע קעלץ פראטעסטירט געגען גהעטא אויף די הויכשולען.

דער האלב-טאגיגער פראטעסט פון קעלצער יודענטום איז אין אלגעמיין נישט אויסגעפאלען ווי געהעריג. צוליבן מארק-טאג זענען א סך יודישע געשעפטען געווען אפען. אבגעפטען רעפרעזענטירט האט זיך שיין די הויפט - גאס (שענקיעוויטשא) וואו אלע יודישע געשעפטען זענען כמעט געווען פערמאכט ווי אויך די פיאטרקאווסקא, וואו די מיטגלידער פון הינען קהיץ בארכאו, אין א גרויסע צאהל, האבען דערמאהנט די אייגענטימער פון די יודישע געשעפטען זיי זאלען פערמאכען. ווען די מיטגלידער פון קהיץ האבען זיך געלאזט גיין אויף די אנדערע גאסען אויפצופאדערען צו פערמאכען די געהעלבער זאנען זיי דורך די פאליציי ארעסטירט געווארען.

הונדערט - פראצענטיג האבען אדורכגעפיהרט דעם שטרייק אלע יודישע ווארשטאטען און פאבריקען. ס׳איז נישט געווען קיין יודישער ווארשטאט, וועלכער זאל אין דער זעלבער צייט ארבייטען, א גרויסע טייל ווארשטאטען זענען בכלל נישט געעפענט געווארען און זענען געווען פערמאכט ביז 12 א זייגער.

דער מאסען-מיטינג, וואס איז גערופען געווארען דורכ׳ן קהיץ „בארכאו“ אין זאל פון „מכבי“ איז נישט פארגעקומען ווייל די מאכט האט נישט געגעבען קיין לעגאליזאציע.

אין אלגעמיין מוז מען זאגען, אז דער היינטיגער שטרייק איז אמשהאכסטען אויסגעפאלען געגען אנדערע שטרייקען וואס איז אמאהל פארגעקיכען אין קעלץ.

א פיקאנטע געשיכטע מיט א „מילץ“.

א שעדלעצער יוד. צייטונג דערציילט: שבת צו נאכט יוסף דער זון פון ר׳ איטשע מאיר שוחט איז אהיימגעגאנגען פון שעכט-הויז מיט א ביסל דראב, האט איהם אפגעשטעלט א פאליציאנט. אויף די פראגע פון פאליציאנט, וואס ער טראגט אין פאטשילע, האט דער יונגערמאן געענטפערט א מילטש (מיינענדיק דערמיט, אז ער טראגט מילצלעך).

דער פאליציאנט אבער, האט דעם פויליש נים פערשטאנען, און איהם אבגעפיהרט אין קאמיסאריאט.

דא האט דער יונגערמאן אויף דער פראגע פון פשאדאוניק, וואס ער האט אין פאטשילע, ווידער געענטפערט אויף זיין „ריינעם“ פויליש: „מילטש“ — און פארשטייט זיך, אז מען האט געגן איהם באלד צוגעשטעלט א פראטאקאל, פאר באליידיקן די מאכט און איהם דערווייל איינגעזעצט.

ערשט שפעט ביינאכט ווען דער מאסטער איז געקומען פון שעכטהויז און געזען, אז זיין זון איז נישטא, איז ער געלאפען שטארק אומרואיק, און געפאנגען איהם זוכען.

ער האט אים פארשטייט זיך געפונען אין פאליציי, וואו ער איז געוואויר געוואָרען צו זייו שטוינונג, אז זיין זון זאל האבען באליידיקט די מאכט.

ווען מען האט דעם מאסטער איבערגעגעבען אין קאמיסאריאט, אז זיין זון האט געזאגט צו אלע פאליציאנטען „מילטש“ — און דערמיט זיי באליידיקט — איז אים גלייך קלאר געווארען, אז דאס איז זיין זון נעבעך געשטרויכעלט געווארען, נים קאנענדיק קיין פויליש.

ער האט דאן קוים מ׳ט צרות אויסגעקלערט דעם דיזשורני-פאליציאנט, אז „שלעדזשאנא“ הייסן אויף יודיש מילך און אז זיין זון איז דא אינגאנצן אומשולדיק.

אזוי ארום איז דער יונגערמאן אפגעקומען בלויז מיט שרעק און ארום 3 ביינאכט בעגאנגען א היים.

עפענטליכע ערקלערונג

צוליב דעם, וואס איך בין אריינגעפיהרט געווארען אין א טעות דורכ׳ן ה׳ אברהם מאנעסא און אונטערגעשריבען א דעקלעראציע אין די סעקציע פון קאמאשענמאכער, ציה איך צוריק און בעהט ענטשולדיגונג ביים אלטען קאמאשענמאכער-צעך אין קיעלץ.

לייביל פינקוסעוויטש.

עפענטליכע ערקלערונג

די דעקלעראציע, וואס איך האב אונטערגעשריבען ביים ה׳ אברהם מאנעסא אלס מיטגליד פון די קאמאשענמאכער - סעקציע, ציה איך צוריק. כ׳בעהט ענטשולדיגונג און מיך אנצונעמען אלס מיטגליד אין קעלצער קאמאשענמאכער-צעך.

פנחס בארענשטיין

עלע טרעפען זיך אין קינא

פאלאס

וואו ס׳ווערט געוויזען דער לאנג ערוואַרטעטער פילם

„BOHATEROWIE MORZA“

וועגען בעפרייען יודען פון צוגאב-ארבייט אין קעלץ.

די לעצטע וואך האט פראפ. שאר אינטערווענירט אין קריגס-מיניסטעריום, וועגען בעפרייען פון דער ארבייט אום שבת די יודען פון קעלץ, וואס ווערען גערופען אויסצופיהרען די צוגאב - מיליטערישע ארבייטען.

די ענטשפרעכענדע אינסטאנץ האט פערשפראכען גינסטיג צו ערלעדיגען דעם ענין.

יעדער פעראינטערסירטער אבער ברויך וועגען דעם אריינטראגען אנ׳אינדיווידועלע ביטע.

ווי אזוי א בעל - הבית קעמפט געגען זיין לאקאטאר.

דער היגער איינוואוינער מאיר גידאלעוויטש (פיאטרקאווסקא 27) האט געמאלדען אין דער פאליציי, אז דער בעל הבית זייער לודוויג נאוואקאווסקי האט איהם צובראכען דעם דאך פון זיין שטוב און אזוי ארום צווינגט ער איהם, אז ער זאל זיך מוזען ארויסציהען.

א צוזאמענשטויס מיט א לאסט-אויטא.

דעם לעצטען פרייטאג איז אין כמיעלניק אויף דער קעלצער-גאס פארגעקומען א צוזאמענשטויס צווישען א ראווער און א לאסט-אויטא. דער ראוועריסט איז אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין קעלצער שפיטאל אריין. דאנקענען דעם שאפער פישעל גלאט איז גארנישט געשעהן.

שולדיג איז צוזאמענשטויס זענען אלע ביידע, וועלכע זענען נישט געהעריג געפאהרען.

פאר די נשרפים.

פאריגע וואך איז דורכ׳ן קאמיטעט שוין פונאנדערגעטיילט געווארען ביז 4 טויזענד זל: דער קאמיטעט ווארט נאך אויף די צוגעזאגטע סומע פון „דזשיאנט“.

באריגע וואך האט הרב ראפאפארט דערהאלטען 200 זל. פון משה כמיעלארזש (ווארשא) און 25 זלאטעס פון ראוונע מיפ׳ן אונטערשריפט „אנאנים“ פאר די נשרפים.

בעטאן = צוברעכער.

אונבעקאנטע פערברעכער האבען זיך אריינגעקומען אין דער בעטאניארניע פון עוזר האפמאן (זשעלאזנע 23) און צובראכען פערשידענע בעטאן-שטיינער אין דער ווערט פון 60 זלאטעס.

צירק „קאראנא“ אין קעלץ.

די נעכסטע טעג קומט קיין קעלץ דער בעריהמטער צירק „קאראנא“ מיט א אנסאמבל פון 159 פערזאן און 200 פערשידענע חיות.

חברנו וידידנו אלתר ברנקיביץ
אתך אנו באסונך הגדול שקרה לך בהלקך ממך אמך היקרה

חנה מלכה נ. ע.

בעבודתך פוריה למען בנין ארצנו תנוחם!

קילץ — נטע צוקר ורעיתו

הרינו מביע את רגשי תנחומים לידידי מר אלתר ברנקביץ לרגלי מותו

אמו היקרה

מי יתן שימצא נהומים בעבודתו הצבורית האמית׳ת

קילץ — נתן גורסקי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דעם ה׳ אלתר באראנקעוויטש
צוליב׳ן טויט פון זיין ל.

מוטער

אין זיין געזעלשאפטליכע ארבייט זאל ער א טרייסט געפונען.

קעלץ — ארנאלד מינץ.

ארעסטירט דעם סעקרעטאר פון דער ליגע אין קעלץ.

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן דינסטאג׳דיגען פראטעסט־שטרייק, נעגען געסע אויף די היכשולען זענען ארעסטירט געווארען 11 מיטגלידער פון היגען „קיבוץ באראכאוו", וועלכע זענען נאך געבליבען אין ארעסט.

מיטוואך 5 אזייגער איז ווייטער ארעסטירט געווארען דער סעקרעטאר פון דער קעלצער ליגע ה׳ ברענער.

א פינקטליכער גנב

צום היגען איינוואוינער בינימין רובינשטיין (באנדורסקיעגא 51) האט זיך דינסטאג 10 אזייגער איינגעקומען א אומבעקאנטע פערזאן אין זיין וואוינונג דורך נאכמאכען זיך א שליסעל און ארויסגע׳גנב׳עט א גאלדענעם זייגער פון דער פירמע „אמעגא" אין דער ווערט פון 120 זל.

ענטפער׳ס פון רעדאקציע.

ה׳ רענקאשינסקי קעלץ: איהר שרייבט נישט דייטליך, אז ס׳איז שווער צו לעזען. חוץ דעם זענען זיי גרויס און מיר האבען נישט קיין ארט.

ה׳ לאקס קעלץ: אייערע ערצעהלונגען זענען נישט שלעכט. ערטערווייז גאר שעהן, אבער צו־לאנג פאר אונזער צייטונג.

za pomocą Żelatyny mielonej d-ra OETKERA

Zastępca M. CUKIERMAN
Kielce, Warszawska 14

דאס אונפערגליכליכע ביכעל מיט די פארשריפטען פון ד״ר א. אעטקער א. ג. „א גוטע באלעבאסטע באקט אליין" קען מען בעקומען אין אלע קאלאניאל געשעפטען, בוכהאנדלונגען און ביי די פארטרעטער פון דער פירמע אעטקער. די פרייז איז פערקלענערט געווארען אויף 30 גראשען. דאס ביכעלע איז נישט צום אפשאצען, ווייל עס גיט א סך פארשריפטען אויף געבאקס א. ד. גל.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

UWADZE WŁAŚCICIELOM NIERUCHOMOŚCI.

Zarząd Miejski w Radomiu podaje do wiadomości P. P. właścicieli nieruchomości, że wszelkiego rodzaju roboty wodociągowo - kanalizacyjne wewnątrz nieruchomości mogą być wykonywane tylko przez osoby do tego uprawnione, w myśl art. 360 ustawy o prawie bud. i zabud. osiedli Dz. U. R. P. Nr. 23|28 poz. 202|.

Jednocześnie Zarząd Miejski zaznacza, że pracownikom Zakładów Wod-Kan. i Gazowych zabronione jest wykonywanie jakichkolwiek robót wodoc-kanal. i gazowych w nieruchomościach prywatnych wobec czego **Zarząd Miejski ostrzega przed powierzaniem osobom nieuprawnionym tych robót,** gdyż nie będą one przyjmowane przez Dyrekcję Zakładów Wod-Kan. i Gaz. co grozi P. P. Właścicielom nieruchomości poważnymi stratami materialnymi.

19. x. 37.

Wiceprezydent Miasta
Inż. Jerzy Radomski

צו דער עפנטליכקייט.

די לעצטע וואך איז איינגעפאלען א פריש מסירה׳לע צו דער מאכט פון די נייע גרופע קאמאשענמאכער, וואס באשטעהט פון 6 מיטגלידער מיט אברהם מאנעטא בראש, אז מיר עלטערע קאמאשענמאכער האבען נישט קיין רעכט צו בעהרען קיין זעלבשטענדיגע ווערקשטאטען צוליעב וואס א טייל עלטערע קאמאשענמאכער זענען געווען געצוואונגען אבצוגעבען די האנדווערקער - קארטען.

עס וואונדערט אונז זעהר אויף אברהם מאנעטא, וואס האלט זיך פאר א הייסער פערטיידיגער פון ידישען בעל־מלאכה און מיט אייגענע הענד שרייבט מען אונטער כדי צוצוברעכען יודישע ווארשטאטען. זאל די עפענטליכקייט זיך דערוויסען וועד עס רייסט זיך צו רעפרעזענטירען די קעלצער קאמאשענמאכער. (—) דוד חישניצקי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חיצע פרעזעס פון דער „גמילות - חסדים - קאסע" ביים קעלצער קליינהענדלער־פעראיין צוליב׳ן טויט פון זיין ל.

מוטער

אין זיין געזעלשאפטליכע ארבייט זאל ער א טרייסט געפונען.

קעלץ — די פערוואלטונג.

הרנו משתתפים בצערו הגדול של חברנו הנכבד
אלתר ברנקיביץ למות עליו אמו היקרה

חנה מלכה נ. ע.

בעבודתך לסיבת רעיוננו תנוחם

הסתדרות „מזרחי" בקילצה.

MILIONY KOBIET
NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI

CEDIB
PARIS

•PUDRY•KREMY•TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST•RÓŻ MLECZKA•

Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cédib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

אכטונג קעלץ!

אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען מיט אונזער מיטארבייטער

י. צוקער. שריפטליך קען מען זיך ווענדען:

Red. „Rademer - Kielcer - Leben"
Kielce, skrz. poczt. 98.

טעלעפאניש פון 5 — 7 נ. מ. 22 - 16. יעדען טאג.

פאר׳ן אינהאלט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פאר'ענטווארטליך.